

Tabor

BOG

NAROD

DOMOVINA

1978

EL FORTIN

10-11

TABOR je glasilo Združenih slovenskih protikomunistov ● TABOR je last in vestnik Tabora SPB ● Mnenje Tabora SPB predstavljajo članki, ki so podpisani od glavnega odbora ● Izdaja ga konzorcij. Predsednik inž. Anton Matičič ● Urejuje in odgovarja uredniški odbor glasila: za lastništvo Ivan Korošec, upravnik Božo Šušteršič.

TABOR is the voice of the Confederation of the United Slovene Anticommunists.

TABOR es el órgano de la Confederación de los Anticomunistas Eslovenos Unidos ● Director: Ing. Antonio Matičič, Ramón L. Falcón 4158, Bs. Aires, Argentina.

Imprenta: Talleres Gráficos Vilko S.R.L., Estados Unidos 425, Buenos Aires, Argentina, T. E. 33-7213.

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 1.404.235

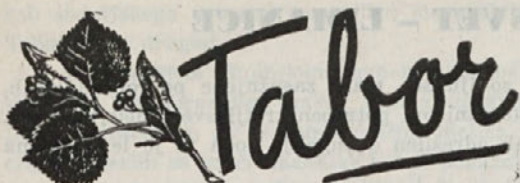
Naročnina: Argentina 2.000.— pesov; Južna Amerika 4.— dolarje; Evropa — Avstralija 6.— dolarjev; ZDA in Kanada 7.— dolarjev (zračno paketi). Letalska naročnina za vse države: 10.— dolarjev.

Naročila, reklamacije, nakazila, dopise in ostalo pošto pošiljajte na naslov: inž. Anton Matičič, Igualdad 1110, 1655, J. L. Suárez — Bs. As., Argentina, Telefon: 766-7513.

NAŠA NASLOVNA SLIKA

Po uspešni akciji za Boga — Narod — Domovino je na počitku del 34. domobranske čete, „Mrakove“, na Zajčjem vrhu pri Dolžu leta 1944. (V sredini slike je tudi ujeti partizan.)

PORAVNAJTE NAROČNINO!

Svobodni sveta,
združite se!
Za Boga,
Narod, Domovino!

Octubre-Noviembre 1978 BUENOS AIRES Oktober-November 1978

TERCER MUNDO – UNA TRAMPA

Para los comunistas los “no-alineados” son necesarios en el mundo occidental, donde esta idea adquiere el carácter de “evangelio salvador” para las masas, que según el comunismo están dominadas por los imperialistas. Pero esta farsa es muy transparente.

Con distintos lemas los comunistas engañan a las gentes y debilitan sus defensas naturales para hacerlas presa fácil de sus ideas marxistas-leninistas, que conducen a los pueblos a la mayor esclavitud conocida en la historia de la humanidad. Decimos así, pues el comunismo no esclaviza solamente los cuerpos de las gentes, sino también sus mentes. No sólo, que uno no puede trabajar libremente, sino debe dejar de pensar libremente y encuadrar sus pensamientos dentro de lo permitido por la ideología comunista. Todos los desvíos son castigados.

La religión, especialmente la católica, es el mayor enemigo del comunismo ateo. Por eso los comunistas la combaten. Con el uso de la fuerza el comunismo no ha conseguido nada. La fe y la religión sobreviven. Aparecieron entonces los “curas tercermundistas”. ¿Tercer mundo, de quién?! O estamos con Dios, o estamos contra Dios! ¡O reconocemos al Vicario de Cristo en el mundo —el Papa— o no lo reconocemos! Bajo ningún concepto es posible el tercer mundo en la Iglesia.

Todos los tercermundistas, sean sacerdotes o no, son: o bien comunistas disfrazados, o bien idiotas útiles del comunismo. El plan comunista es debilitar la fe de los creyentes para que finalmente sea eliminada y reemplazada con el evangelio marxista. El individuo sin fe es fácil presa para los comunistas.

Libres del mundo, no caigan en las redes del tercer mundismo. Unan sus filas y defiendan la libertad. No olviden que en el “paraíso rojo” no hay “tercer mundo”. Por eso sigan viviendo en el mundo de la paz, de la democracia y de la libertad.

TRETJI SVET – LIMANICE

V zapadnem svetu, kjer so ljudske mase zaslužnjene po imperialistih, kakor to trdijo komunisti, je komunizmu potreben tretji svet „neuvrščenih“, kajti ta ideja naj bi bila nekak odrešilen evangelij. Toda to je le prozorna burka

Z raznimi gesli omrežijo komunisti ljudi in v taki meri oslabijo njih naravno obrambo, da so potem lahek plen njihovih marksistično-leninističnih idej, katere vodijo ljudstva v najhujšo sužnost, kar jih pozna zgodovina človeštva. Komunizem ne zaslužnji samo človeških teles temveč tudi njih razum. Ne samo, da komunizem ne pozna svobode dela, temveč ne dovoli niti svobode misli in vsakdo mora misliti, kakor to dovoljuje komunistična ideologija. Vsak odklon je kaznovan.

Vera, posebej še katoliška, je največji nasprotnik brezbožnega komunizma. Zato se komunisti proti njej borijo. Z nasiljem ni komunizem dosegel zaželenega uspeha. Vera in Cerkev še živita.

Toda pojavili so se duhovniki tretjega sveta. In „tretji svet“, kaj je? Ali smo z Bogom, ali smo proti Bogu! Ali priznamo Kristusovega služabnika — papeža — ali ga pa ne priznamo! Tretjega sveta v Cerkvi nikakor ne more biti. Oni, ki pripadajo „tretjemu svetu“ — bili to duhovniki ali pa ne — so, ali zakrinkani komunisti, ali pa koristna budala. Komunistični načrt je oslabil vero vernikov, da bi jo nato uničili in nadomestili s komunističnim evangelijem. Človek brez vere je lahek plen komunistov.

Svobodni sveta, ne zapadajte v mreže tretjega sveta. Združite svoje vrste in branite svobodo. Ne pozabite, da v rdečem raju ni „tretjega sveta“. Zato živite še naprej v svetu miru, demokracije in svobode.

SPOMINU GENERALA LEONA RUPNIKA

Dne 3. septembra so slovenski protikomunistični borci v Buenos Airesu počastili spomin na generala Leona Rupnika, ustanovitelja Slovenskega Domobranstva. Pred spomenikom žrtvam vojne in revolucije je zbranim protikomunistom po sv. maši spregovoril domobranski stotnik, g. Emil Cof naslednje besede:

Jutri bo preteklo 32 let, kar je v ljubljanski gramozni jami, v kateri je laški okupator umoril stotine slovenskih talcev, padel pod streli slovenskih rdečih krvnikov general Leon Rupnik.

Tako se je poveljnik slovenskega domobranstva pridružil tisočem domobrancev, ki so jih komunisti po končani drugi svetovni vojni, brez kakršnega-

koli sodnijskega procesa pomorili v slovenskih gozdovih v Kočevskem Rogu, Teharjih in drugod.

Z generalom Rupnikom, generalnim inšpektorjem in poveljnikom slovenskega domobranstva, kakor tudi z upravnikom ljubljanske policije, Dr. Lovrom Hacinom, pa je komunistična justica najprej priredila cirkuški proces, s katerim so rdeči nasilniki hoteli pokazati naivnemu svobodnemu svetu, da v novi Sloveniji in Jugoslaviji vlada pravica in da sta general Rupnik in Dr. Hacin izdajalca in kolaboracionista z okupatorjem in zato po zakonih zaslužita smrt.

Pa to sta bila dva moža, ki sta ljubila svoj narod in se zanj zavedno žrtvovala, da sta mu lajšala težko dobo sovražne okupacije. Dr. Hacin je kot upravnik ljubljanske policije, pred prihodom okupatorja, uničil sezname slovenskih komunistov. V Ljubljani je uspel napraviti red, tako da od jeseni leta 1943 ni bilo več atentatov, požigov in umorov, ki so bili na skóro dnevnem redu pod italijansko okupacijo, da omenim samo umoré ing. Emerja in Dr. Erlicha in neuspešni atentat na generala Rupnika. Ta pa je najprej kot ljubljanski župan v zadnji dobi laške okupacije skrbel za upravo ljubljanske občine, pozneje pa pod nemško okupacijo kot predsednik Ljubljanske pokrajine za celo pokrajino in z intervencijami pri okupatorskih oblastnikih reševal imovino in življenja Slovencev, kolikor je le bilo v njegovi moči. Komunisti so namreč stalno provocirali okupatorja z različni terorističnimi in sabotažnimi akcijami, s katerimi niso prav nič pripomogli do hitrejšega konca vojne, temveč le uničevali narodno premoženje, okupatorju pa dali izgovor za izvajanje represalij, da bi ljudje, posebno na deželi, iz strahu pred njimi bežali od doma in se pridružili partizanom v gozdovih.

Župan na angleških otokih v kanalu La Manche, ki so jih tudi okupirali Nemci, je ostal na svojem službenem mestu, sodeloval z nemško zasedbeno oblastjo in skrbel za upravo otokov. Po končani vojni so ga angleške oblasti za to delo odlikovale z visokim odlikovanjem.

In kaj so naredili novi slovenski oblastniki z generalom Rupnikom in Dr. Hacinom, ki sta med vojno, v soglasju z mednarodnimi zakoni, lajšala težki položaj naroda pod sovražno okupacijo? Koliko ljudi, med njimi marsikaterega zapeljanega OF-arja, ali mogoče tudi slovenskega komuniste, je general Rupnik rešil pred koncentracijskim taboriščem ali smrtjo?

Osebnó sem spoznal veličino generala Rupnika, ko je užaloščen zaradi smrtne nesreče zeta, kapetana Suvajdjića, prišel v šentjakobsko šolo v Ljubljani, kjer je bil nastanjen septembra leta 1943 novoustanovljeni domobranski bataljon, ki se je pod poveljstvom pokojnika formiral iz vaških stražarjev in slovenskih četnikov, ki so se rešili komunističnega obkoljevanja v gozdovih južno od Ljubljane, in mi poveril poveljstvo bataljona. Videl sem idealista, katerega skrbi usoda naroda in posebej še usoda vojakov — protikomunističnih borcev.

O delu generala Rupnika se je že pisalo in govorilo; zato ne bom

podrobno opisoval njegovega življenja. Samo na kratko naj omenim, da je bil po končani prvi svetovni vojni kot bivši avstrijski generalštabni častnik-Slovenec sprejet v jugoslovansko vojsko in je že več let pred drugo svetovno vojno postal divizijski general. Bil je zelo cenjen. V dobi, ko sem služil v Kočanih v Južni Srbiji (od leta 34 do 36) je bil general Rupnik načelnik štaba armije v Skopju in med mojimi kolegi se je na splošno govorilo: „Lahko je biti komandant armije, če je Rupnik načelnik štaba“.

Kot komandant divizije v Kragujevcu je odkril komunistično zaroto, ki je pripravljala sabotaže v vojnotehničnem zavodu. Zato si je že tedaj nakopal komunistično sovraštvo. Sam je pa temeljito preštudiral komunistično nevarnost in začel pred njo opozarjati merodajne kroge in vzgajati svoje podrejene.

Kot generalni inšpektor slovenskega domobranstva — Nemci do pred sam konec vojne niso dovolili, da bi bil poveljnik — je skrbel za opremo in kolikor je mogel, je tudi vplival na vojaške akcije. Pa general Rupnik ni bil samo dober vojak in generalštabni častnik. Bil je tudi vojaški filozof-moralist, kar se vidi iz njegovih desetih zapovedi za domobrance. Pod sovražno okupacijo je seveda smel govoriti samo o domobrancih, toda njegove zapovedi imajo trajno in splošno veljavo za vojaka-Slovencea. Naj jih naštejemo, brez razlage, ki jo je objavil general Rupnik v knjižici, ki je izšla v jeseni leta 1944.

- 1 — Domobranec, bodi etično prekaljen Slovenec.
- 2 — Domobranec, ljubi svoj narod.
- 3 — Domobranec, ljubi svojo domovino.
- 4 — Domobranec, utrjuj svojo voljo.
- 5 — Domobranec, bodi poslušen.
- 6 — Domobranec, bodi hraber.
- 7 — Domobranec, bodi tovariški.
- 8 — Domobranec, bodi vitez.
- 9 — Domobranec, bodi dobre volje.
- 10 — Domobranec, bodi svojemu naročju vzgled.

Med tem, ko je velika večina ljudstva v Ljubljanski pokrajini, posebno še na deželi, sprejemala z veseljem in spoštovanjem generala Rupnika na protikomunističnih zborovanjih, so nekateri, sicer dobronamerni in protikomunistično orientirani ljudje, posebno v Ljubljani, generalu Rupniku med zadnjo vojno zamerjali njegovo sodelovanje z okupatorskimi oblastniki. Toda ne smemo pozabiti, da je general Rupnik, če je hotel doseči kakšne koristi za slovenski narod, pač moral z njimi sodelovati in vsaj na videz verjeti v njihovo zmago. Prepričan sem, da kot generalštabni častnik in verjetno zelo dobro informiran o dogodkih na svetovnih frontah, ni mogel verjeti v zmago osnih sil.

In če bi se vojna tudi za Slovenijo in Jugoslavijo končala z osvoboditvijo in ne z novim rdečim suženjstvom, bi bil general Rupnik, po končanem

procesu pred rednim jugoslovanskim vojaškim sodiščem, pred katerim bi on, kakor tudi vsi ostali častniki, zagovarjal svoje delo za časa okupacije, in bi večina, ki smo se borili proti komunistom, imeli zelo lahko stališče, bil pohvaljen in odlikovan, kakor je bil odlikovan župan angleških otokov, ki sem ga preje omenil.

Čeprav sta sedeža zvez obeh borčevskih organizacij, ki sta tukaj skupno priredili tole skromno komemoracijo, v Severni Ameriki, vendar z ozirom, da se je ustanovila organizacija borcev najprej v Argentini, pozivam odbora obeh tukajšnjih organizacij, da v spomin na velikega pokojnika-mučenca in na vse tisoče žrtev naše borbe proti komunizmu pričneta z resnim delom, da se zopet združita v eno samo organizacijo, z enim samim glasilom, kajti samo če bomo složni in pustili ob strani razna osebna nasprotstva, različno politično opredelitev in predvsem različna gledanja na bodočo državno ureditev, o čemer bodo ob svojem času odločali vsi svobodni Slovenci, bomo še nekaj pomenili v borbi proti komunizmu in tako doprinesli svoj delež k osvoboditvi domovine iz rdečega suženjstva. Politične načrte pa obravnavajmo v odgovarjajočih političnih glasilih.

Slava generalu Rupniku, upravniku dr. Hacinu in vsem žrtvam padlim v borbi proti komunizmu.

ZA ZGODOVINO

USODNI DNEVI – USODNI KORAKI

*Dnevnik dr. Stanka Kocipra, adjutanta in osebnega tajnika
prezidenta generala Leona Rupnika,*

(Nadaljevanje.)

29. april 1945.

Četniški polkovnik *Jovanović* je prišel ob 9 h generalu in ga prosil za nujno intervencijo pri Rösenerju za izpustitev vojvode *Djurišića*, ki so ga zaprli ustaši nekje pri Zagrebu. — Sam osebno general takoj začne sestavljati pismo Rösenerju.

1.) Gorenjsko domobranstvo dobi iz Ljubljane 5 oficirjev in 15 podoficirjev in prehaja pod dejansko poveljstvo Ljubljane. Rupnik vrh. komandant.

2.) V tej zvezi se izda takoj proglas za mobilizacijo.

3.) Domobranstvu se dodeli težko orožje. — Samostojnost!!

- 4.) Med Srbi in Hrvati mora takoj prenehati klanje in nasprotstva.
- 5.) Rösener da Draži Mihailoviću vso pomoč, če Draža pride v Slovenijo. Rösener priznava Draži junaško gloriolo, imeti pa hoče glede njega čiste karte, da mu ne bo skakal v hrbet.
- 6.) Rösener je ponosen na vzdržljivost in disciplino ter politično zrelost domobranstva. Naravnost zaljubljen je v majorja Vuleta Rupnika.
- 7.) Za evakuacijo se je Rösener odločil za Tolmin. (Reka: Div. Prinz Eugen.) Če se ne posreči proboj partizanskega klina, potem čez Koroško.
- 8.) Glede Narodnega odbora je Rösener v načelu sporazumen. Hoče vedeti le obseg kompetenc, zahteve in način delovanja. Zato generala Rupnika prosi, da obvesti gospode iz NO, naj pridejo z izdelanimi zahtevami jutri, v ponedeljek dne 30. aprila ob 4 popoldne v njegov štab. Z generalom in škofom.
- 9.) Jutri, v ponedeljek dne 30. aprila pridejo ob 10 dopoldne v Rösenerjev štab vsi poveljniki nemških in slovenskih edinic na posvet glede akcije proti partizanom.
-

Ob 1 popoldne je general Rupnik poklical *polk. Jovčnovića* in mu prečital pismo, ki ga je pisal Rösenerju glede izpustitve *Djurišića*.

Ob pol 2 popoldne se je javil na avdienco hrvatski letalski polkovnik *Cenčić*. (Slovenec, bivši jugoslovanski letalski oficir in še danes jugoslovansko orientiran.) Prosil je generala, da posreduje pri Nemcih, da smejo priti v Slovenijo s svojo letalsko bazo: 70 letal, 20 protiletalskih baterij, 5000 moštva in 450 častnikov (ne ustašev!). General je takoj javil njegov prihod Rösenerju in ga priporočil. Domenila sta se, da v slučaju popusta Nemcev tudi neustaški Hrvati doprinesejo delež h koncentraciji sil v Sloveniji. (Pozneje smo zvedeli, da ga je Rösener odposlal. Bil je najbrž ilegalno v Ljubljani.)

Ob 4 popoldne sem po generalovem nalogu šel k škofu, da mu povem, naj skliče gospode od NO za jutri ob 16 k Rösenerju. — Ob tej priliki me je škof naprosil, naj prosim generala, da pri policiji prepreči, da bi v slučaju kakšnega vdora komunistov poklala zaprte komuniste. (Hacin ogorčeno protestira.)

Medtem je bil na stanovanju *ing. Škof Rudolf*, domobranski stotnik, ki ga je Rupnik pri Nemcih sforsiral za majorja. Zelo se je zanimal za sestanek NO in Rupnika pri škofu. (?) Povedal sem mu, kakšen je bil moj vtis.

Poročilo, da partizani napadajo *Trst*. — Kaj delajo četniki *Djujića* in *Jevdjevića* na Primorskem...?

Rupnik sestavlja proglas za mobilizacijo.

(Sledi.)

OB 35 LETNICI USTANOVITVE SLOVENSKEGA DOMOBRANSTVA

(Iz arhiva pok. polk. Vuka Rupnika)

(Nadaljevanje.)

Bilo je že preko poldne, ko se je prvi pojavil Brlec Lojze s 60 možmi in 2 lahkima strojnicama. Dobil je nalogo, da zasede položaj in zaščiti kameniti most čez Krko, okrog frančiškanskega samostana, od možnega italijanskega rušenja in prepreči vsako premikanje komunistov preko mostu. Patrole na blokih in vhodih v mesto naj sprejemajo prihajajoče straže in naj poveljnike napotijo na poveljstvo mesta v Hranilnico.

Nato se je prijavil poveljnik Sušteršič s posadko iz Mirne peči z oddelkom 200 mož, 8 lahkih strojnic in 2 lahka minometalca. Dobil je nalogo, naj zasede in zapre cesto in železniško progo v mesto ter železniški most proti Kandiji. Poveljniško mesto ob cesti pri vhodu v mesto nad železniškim predorom.

Kmalu nato je prišel poveljnik France Grum in pripeljal posadko iz Bele cerkve in Kronovega: 300 mož, 10 lahkih strojnic, 4 lahke minometalce in 2 težki strojnice. Naložil sem mu obrambo severo-vzhodnega roba mesta z težiščem na Marofu; — poveljniško mesto na Marofu. Izvidništvo in opazovanje v smeri proti št. Petru, Ločni, Trški gori in Hmeljniku. Zasedba severnega roba mesta in mostu čez Krko je pomenila izpolnitev zasilne mestne obrambe in predstavljala zasilno rešitev za okoliščine, v katerih smo tedaj bili. V vsakem slučaju je pomenilo prvo pomiritveno dejanje za slovensko meščanstvo in za prisotne gospode v Hranilnici, ki so se razšli na svoje domove h kosilu.

Kljub temu pa naš položaj še vedno ni bil jasen do italijanskega poveljništva, ki je še vedno smatralo enote vaških straž za sebi podrejene. Častiti g. Kek me je ves čas podpiral, da se potom upravnih oblasti izpelje moja zahteva, izročena županu Polenčku. Ko se je pri odhodu poslovil, mi je s prisrčnim stiskom desnice in vzpodbudnimi besedami želel uspeh pri nadaljnem delovanju. V veliko pomoč mi je bil novinar Slavko, ki je imel polne roke dela pri sprejemanju poročil, razpošiljanju ordonancev in je tudi osebno prenašal moja navodila do podrejenih.

Bila je že ura 2 popoldne, ko sem se v spremstvu podčastnika Gnidovca odpravil v poslopje poveljstva Soške divizije z namenom, da govorim z generalom Ceruttijem in osebno razčistim vprašanje položaja vaških straž in zaščite mesta. Na poveljstvu sem zvedel, da generala ni v Novem mestu; da se pregovarja s komunističnimi predstavniki v Straži, ki je to noč bila po ukani zasedena od partizanov, in jim je vsa topniška baterija padla

v roke, ker se je predala. Na vprašanje, kedaj se bo vrnil, mi je dežurni častnik rekel, da čez kake pol ure ali uro.

Ko sem se vrnil v naše poveljstvo (Hranilnico), so tam že čakali poveljniki poštojank: Ratež-Otočec poveljnik Mrak France z 220 mož in 4 lahke strojnice — Šmihel-Stopiče poveljnik kapetan Resman z 200 mož in 3 lahke strojnice — št. Jernej-Brezovica poveljnik Tone Matičič „Savo“ s 300 mož in 4 lahke strojnice. Te edinice sem razporedil na južnem obrambnem pasu od Kandije in Šmihela preko Grma in Žabje vasi do Cikave in Ragovega loga.

Kmalu potem mi je najavljen prihod posadke iz Škocijana pod poveljstvom „Orana“ Furlan Dragota s 320 mož, 8 lahkih strojnic in 2 lahka minometalca. S tem je število vaških straž, zbranih v Novem mestu, doseglo 1.600 mož; in če bi se zmogljivost računala samo po številu mož, bi to odgovarjalo 4 komunističnim brigadam ali 2 italijanskima bataljonama.

Ko sem odpravil poveljnike, je bila že ura pol štirih. V pisarni je nastalo malo premora in sem bil od Slavka povabljen v sosednjo sobo, kjer nama je gdč. Mimi Željko pripravila kosilo, ki sem ga bil že zelo potreben.

Takoj po kosilu sem še enkrat šel na poveljstvo divizije, da bi končno govoril z generalom Ceruttijem, pa mi je bilo rečeno, da me ne more sprejeti, ker je šel na kosilo in počitek.

Na poveljstvu se je med tem nabralo veliko poročil in novic: Da je okrog 4.000 vojakov divizije Lombardi prispelo iz Karlovca v Novo mesto. Torej je moč italijanske vojske narasla na približno 20.000 mož. Da, sodeč po oddaji radia, ni sklepati o nikakem izkrcanju Anglo-amerikancev na Istrski ali Dalmatinski obali. Da italijanske posadke držijo pas okrog Novega mesta in ne kažejo nikakih znakov, da bi zapustile svoje bunkerje, in nikake volje, da bi prepustile vaše straže na svoja mesta. Da je moderni oklopni vlak na Diesel-pogon pripeljal na novomeški kolodvor skupino 50 partizanov in krenil z njimi proti Straži.

Poročila so govorila o naraščanju komunistične propagande v mestu, zlasti s strani ženskega prebivalstva. Okrog 18,30 ure je prišla patrola s kolodvora v Bršljin in poročala, da se je vrnil novi oklopni vlak iz Straže zaseden s partizani, ki so jim Italijani pomagali zasesti kolodvorsko poslopje. Stražarji so zapustili to prednjo točko brez borbe spričo ogromne premoči Italijanov in partizanov ter se povlekli v sestav posadke na rob mesta nad železniškim prekopom.

Ob 18.50 uri mi je poročal poveljnik šušteršič, da je ena avtokolona pod zaščito dveh oklopnikov prispela v samo mesto po cesti iz Bršljina, in da so med italijansko posadko na kamionih bili tudi partizani — približno ena četa odlično oborožena z brzostrelkami in lahкими strojnimi. Spričo dejstva, da so Italijani sami dovažali partizane v mesto, sem takoj odločil, naj stražarji zapuste severni del mesta in se zberejo v južnem delu na

prostoru pri izhodu iz bloka pri Cikavi. Zavaruje in zapre naj se most z južne strani.

Okrog 19.30 ure sem se v družbi Slavka napotil po glavnem trgu proti mostu. Bilo je precej hladno in iz Krke so se dvigale megle. Mesto je izgledalo kot izumrlo; nikjer žive duše. Ko sva prešla most, nisem nikjer videl nobenega stražarja in nikake posadke, ki bi po moji zapovedi zapirala most. To me je zelo iznenadilo. Šele proti bloku na Cikavi je na levi strani ceste pri vhodu v taborišče italjanskega pehotnega polka, razporejenega v Rogovem logu med Žabjo vasjo — Cikavo in desnim bregom Krke, poleg italjanske straže stal oddelek vaških stražarjev in se je „Oran“ glasno prepiral z nekim italijanskim častnikom. Tu sem zvedel od „Orana“, da so se vse posadke vaških straž na prigovarjanje Italijanov zbrale v taborišču, in da so vsi položaji za obrambo južnega dela zapuščeni. Ta novica je na mene naravnost porazno delovala, kajti dejstvo, da so vse posadke zbrane v zastraženem in zamreženem taborišču, je pomenilo isto, kot da bi bile internirane.

Poslal sem Slavka v taborišče, naj pokliče poveljnike postojank. Prvi je prišel Savo, potem Bajo, župan J. in še nekateri gospodje. Čeprav še ni bilo vseh, sem navzoče opozoril na dejansko stanje in jih vprašal, ali so zmožni narediti naskok na italijansko posadko in zapustiti taborišče, prebiti se preko bloka in zbrati svoje enote pri šoli v Malem Slatniku. Z ozirom na utrujeno in lačno moštvo so ta podvig odklonili. Vendar sem naročil, naj pregledajo žično ograjo na vzhodnem robu taborišča in mestnega bloka ter ugotove nezastražena mesta, koder bi se dalo neopaženo zapustiti taborišče.

Dvolični general.

V trenutku, ko sem dajal povelje, kdo naj izvrši izvidništvo žičnih zaprek, se je mimo nas pripeljal avtomobil Fiat in se ustavil. Iz njega je izstopil italijanski polkovnik in poveljnik polka, se napotil naravnost do mene in jezno izjavil, da me iščejo po vsem mestu, ker general Cerutti želi govoriti z menoj.

„Oran“ je takoj skočil z brzostrelko na strel in se postavil poleg mene nasproti polkovniku. Pristal sem, da grem do generala Ceruttija, če italijanski polkovnik ostane kot talec zastražen pri naših enotah, dokler se ne vrnem. Za spremljevalca sem vzel Savota. Sedli smo v avto in se odpeljali na poveljstvo divizije v poslopje sodišča. Avto se je ustavil pri krilnem in ne pri glavnem vhodu. Povzpela sva se v prvo nadstropje in šla vzdolž frontalnega hodnika, zavila na desno in pri drugih vratih bila spuščena v predsobo generalove sprejemnice.

Mene je general vpeljal v svojo sprejemnico in takoj začel jezno obdelavati, češ, „Kaj vi mislite; ustvarjate mi take težave, ko jih itak imam

čez glavo. Vaš postopek pomeni pobuno. — Sedite! — Ali ne veste, da ste svojemu moštvu odvzeli možnost, da se preoboroži, preobleče in preobuje. jedli tudi niso nič toplega čez dan. Moral bi vas dati ustreliti. — Ali se zavedate svojega položaja? Mesto, ki ste ga imeli zasedenega, bi lahko stal pod topniški ogenj.“

Ko mu je zmanjkalo besed, sem kar odgovoril: „Gospod general, vi morate vedeti da MVAC ni redna vojska, nego prostovoljna narodna milica. Vi greste od tod, mi pa ostanemo.“

Zopet me je prekinil: — „Kaj ostanete; nič ne boste ostali! Z nami boste marširali zaveznikom nasproti; z Nemci se bo treba še boriti.“

— „Gospod general, dovolite, iskal sem Vas osebno dvakrat čez dan tu v tem poslopju, vi pa ste šli na razgovore s komunisti. Njim ste dali brzostrelke in jih celo pripeljali v mesto.“

„Sinko moj (figlio mio),“ me je zopet prekinil general. „Kaj bi vi naredili na mojem mestu? Saj sem moral to storiti! Kako bom sicer jutri peljal divizijo čez Stražo in Sotesko na Dvor pri Žužemberku in čez Rog v Kočevje ter naprej preko Grčaric in Gorskega Kotarja na Primorsko — če so po neumnosti poveljnika baterije v Straži partizani dobili v roke vso baterijo z municijo vred in me lahko motijo s topniškim ognjem ves čas pokreta? Moral sem jih pregovoriti, naj mi dajo prosto pot. Sedaj pa dosti o tem. Razdelili boste vaše straže med njih odgovarjajoče enote njihovih bataljonov in jutri bomo krenili vsi skupaj na marš.“

— „Gospod general, vi veste, da pri umikih vedno med moštvom vlada posebna psihoza, ki ji ni kos vsak starešina. Kako si zamišljate psihozo vaških stražarjev, pomešanih med vaše vojake, ko ne znajo niti jezika, in so jim poveljniki popolnoma tuji? Saj vam samo to dejstvo nalaga, da jih pustite skupaj in pod mojim poveljstvom.“

— „Va bene — dobro,“ je rekel general. „Če se pa zgodi kakršen koli poizkus nediscipline, odgovarjate Vi s svojo glavo. Dal Vas bom ustreliti.“

— „G. general, odgovarjam za celo enoto; ne bom pa trpel nikakega vmešavanja v njen sestav.“

„Dobro; torej jutri ob 6 zjutraj boste krenili v sestavu glavne divizije za pešpolkom št. (sem pozabil), za Vami bo pa marširal pešpolk št. (sem pozabil). Ampak nobene neprilike več; ste me razumeli?“

— „Če mi dovolite, g. general,“ sem ga ponovno ogovoril, „bil bi Vam zelo hvaležen, če mojo enoto razporedite v sestav divizijske zaščitnice, ker bo verjetno več aktivnosti in prask z nasprotniki.“

— „Ne, ne dovolim; ostanem pri svoji zapovedi.“

— „Razumem, g. general“ — sem odgovoril.

Podal mi je roko in sem odšel.

Ko sva s stražarjem — Savotom — bila že na polovici frontalnega hodnika, zaslišim kako me v lepi srbščini nekdo kliče: — „Gospodine kapetane, jedan trenutak molim“.

Ozrem se in vidim, da za mano teče italijanski podpolkovnik in mi maha z roko, naj se ustavim. Ko me je dohitel, mi reče: „Samo za jedan trenutek, gospodin Rupnik. Mislim, da će biti vrlo korisno, ako se malo porazgovarate; ovamo molim,“ in mi odpre vrata pisarne načelnika divizijskega štaba.

Ko sva vstopila, se je zaslísal tresk s petami ter sem iznenaden pred seboj vzdolž stene z velikim oknom zagledal pol desetine popolnoma novouniformiranih partizanov s titovkami na glavi v stoji na strel s popolnoma novimi italijanskimi brzostrelkami v rokah. Stali so kot kipi v odlični vojaški drži. Ob steni, desno za podolgovato mizo so stali (gledajoč z leve proti desni) neki partizanski višji častnik, v katerem sem spoznal rezervnega poročnika iz planinskega polka v škofji Loki (ing. Edo Mihevc — partizansko ime Dore), v sredini je stal lepo oblečen in prijazno nasmejan gospod v civilu in desno suhi, namršeni gospod, ki mu je sama mržnja odsevala iz priprtih oči v blede rumenem obrazu. Vsi trije so pozdravili z iztegnjeno desnico in stisnjeno pestjo. Bil sem res iznenaden vendar tega nisem hotel pokazati in sem samo pokimal z glavo v odzdrav.

Italijanski podpolkovnik je prvi prekinil molk rekoč: „Dovolite, da vas predstavim“.

Nato sem jaz glasno in odsekano rekel: „Rupnik“.

Suhi, namrdnjeni gosposki tovariš je precedil skozi zobe: „Kidrič“.

Nasmejani gospod je rekel: „Bebler“, a partizanski oficir se je nasmešnil in rekel: „Mi se že poznamo,“ na kar sem odgovoril: „Seveda; iz planinskega polka v škofji Loki.“

Ko so se nenadno odprla vrata, se je zopet ponovil bučni komunistični pozdrav — sedaj v čast generala Ceruttija, ki je stopil v pisarno in odzdravil s kratkim zamahom desnice ter se takoj obregnil ob italijanskega podpolkovnika rekoč: „Kaj ste mi sedaj zopet skuhal?“ Nato, kot da se je domislil nekaj boljšega, je rekel: „Tutti amici — MOVACHE, Italiani, partigiani — vsi smo prijatelji — vaše straže, Italijani in partizani!“

Oglasil se je Kidrič rekoč: „Ne preostane Vam nič drugega, kot da se vključite v Narodno osvobodilno vojsko Jugoslavijo. Seveda po predhodnem pretresu in izključitvi onih, ki so krvavih rok.“

Odgovoril sem: „Imamo še en izhod; marširali bomo zaveznikom nasproti.“

Oglasil se je Bebler in rekel: „Zavezniške predstavnike boste dobili v našem vrhovnem štabu.“

Odgovoril sem: „Take Amerikance imamo tudi med nami,“ se kratkoma obrnil proti vratom in zapustil pisarno.

Stražar mi je sledil in po isti poti sva zapustila poslopje, sedla v avto in se takoj odpeljala v pehotno taborišče pri Žabji vasi na desnem bregu Krke.

Takoj po prihodu v taborišče sem dal poklicati vse starešine posto-

jank. Vzel sem v roke avtomatsko specialko kraljevine Jugoslavije ter začel računati kilometre poti, ki jo je omenil general Cerutti: 120 km hoje samo do bivše italijansko-jugoslovanske meje in še 72 km do Trsta z raznimi ovirami (borbe s komunisti ali Nemci), najmanj 10 dni peš hoje. Kako bodo izgledali Italijani, pa tudi mi po takem maršu, sem si lahko predstavljal. Ko so starešine bili zbrani, sem jim povedal vse, kar se je zgodilo na poveljstvu divizije. Potem sem podal sliko splošne situacije:

1. Komunisti so v Straži, na kolodvoru v Novem mestu, na pregovorih v poveljstvu divizije, na progi proti Ljubljani, moč 2-3 brigade po 300 mož, vsega skupaj okrog 900 mož, na straži lokalne podtalne organizacije.

2. Nemci: motorizirana divizija na poti Karlovac-Sušak, 1 bataljon planinskega polka v Ljubljani, ostalo vzdolž proge do Postojne. Neznane enote zasedle Kostanjevico.

3. Italijani: Soška divizija (plave kravate) in deli divizije Lombardi zaenkrat kažejo odločen namen, izvesti pohod na Primorsko; vsega okrog 20.000 mož.

4. Zavezniki v južni Italiji — o izkrcavanju na naši obali nič znanega.

5. Naš položaj v tem taborišču je izpostavljen mnogim nevarnostim in je treba čimprej izvršiti preboj preko bloka ter se ločiti od Italijanov.

6. Italijansko povelje je: Pohod v sestavu glavnine divizije jutri ob šestih zjutraj zaveznikom naproti.

„Zavedajte se, da ta pohod za nas lahko konča slabše kot pohod srbske vojske skozi Albanijo v prvi svetovni vojni.“ —

„Gospoda, dajem Vam četrt ure premisleka; potem se zberite zopet tukaj. Moštvu naročite, naj opazuje Italijane ter glavno cesto in dohode v taborišče.“

Na ponovnem sestanku sta samo dva gospoda bila za ločitev od Italijanov, vsi ostali za pokret proti zaveznikom. Naročil sem, naj se takoj postroji vse moštvo na zborišču.

Ob priliki službenih pogovorov s poveljniki postojank so se v neposredni bližini zadržali mnogi v civil oblečeni gospodje. Ko sem bil od mojega pribočnika Slavka poučen, da so gospoda večinoma duhovniki, sem jih povabil, naj pristopijo kot kuratje, ali pa naj se priključijo k civilni skupini, ki je tudi že bila formirana.

Ko so vaše straže vseh postojank bile polnoštevilno zbrane na zborišču, sem stopil prednje in pozdravil: „Pomagaj Bog, fantje!“

Šele pri tem zboru sem imel priliko videti vse moštvo. Večini sem bral iz obraza in iz oči zaskrbljenost in zagrenjenost spričo dejstva, v katerem smo se nahajali.

V kratkih besedah in zelo glasno sem jim povedal isto, kar sem povedal častnikom. Končno sem zaključil, naj sami odločijo, ali hočejo marširati zaveznikom nasproti, ali pa kreniti v naše gore in tam počakati zaveznike.

„Kdor je za marš, naj dvigne levico!“

Velika večina je dvignila roko. Tako je padla odločitev, da se vkljub vsem nasprotujočim in neugodnim okoliščinam podamo na marš zaveznikom nasproti, ki bo za nas vse lahko smrtno nevaren in poguben. Spričo tega dejstva mi je bilo hudo in sem svoje misli povedal pribočniku Slavku, ko sva se šele okrog polnoči, potem ko so bile izdane in dobro preverjene vse odredbe za varnost noči, — zleknila na slamo na tleh lesene barake in prežvekovala suhe napolitanke kot edino hrano tega večera. Predno me je premagal spanec, sem še prosil Slavka, naj gre med g. duhovnike in poizve za njihovo mnenje.

(Sledi.)

Dr. Stanko Kociper

MAJAV SPOMENIK

Pred seboj imam 3. knjigo življenjepisa: *Škof Rožman — Duhovna podoba velike osebnosti na prelomnici časa.* — Leta 1977 jo je — s cerkvenim dovoljenjem — izdala, založila in v svoji tiskarni natisnila Družba sv. Mohorja v Celovcu. — Kot avtor je zanjo odgovoren dr. Jakob Kolarič CM.

Ker se piscu v prvih dveh delih navzlic veliki ljubezni, ki jo je zлил na preko 800 strani, ni posrečilo škofa dr. Gregorija Rožmana prikazati v bolj izstopajoči veličini, kot bi jo lahko našli pri vrsti drugih cerkvenih knezov med dvema vojnama, o katerih pa — razen v šematizmih in ožjih področnih kronikah — ne bo ohranjena za zgodovino nobena vrstica, smo tretjo knjigo kajpak pričakovali z razumljivo nestrpnostjo.

Ceprav se tudi prva dva dela prav nič ne obotavljata pustiti vtisa, da je bil ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman izrazit „politični škof“, bi naj namreč šele tretji del ožaril veličino njegove osebnosti v vsej objektivni luči dejstev in dogodkov, ki so pomenili naš zenit na vesoljni prelomnici časa, in na kateri je prav škof dr. Gregorij Rožman odigral za slovensko usodo nadvse pomembno vlogo. Napovedi v zdamskem tisku so našo nestrpnost le še stopnjevale.

Ko je knjiga končno priplavalala preko oceana tudi v daljno zdomstvo, nas (ne samo mene!) je zares presenetila. Že po zunanji opremi, ki odgovarja obdelanemu predmetu; po obsežnosti (706 strani osnovnega teksta, 200 strani opomb v drobnem tisku, desetine strani na odličnem ilustracijskem papirju reproduciranih fotografij, katerih premnoge bi sicer bilo mogoče brez škode opustiti, pa 43 dokumentov v dodatku — vsega torej kar čez 1000 strani); pa tudi po ceni (30, 33, 35... dolarjev tudi za Združene Države

ni majhna cena; da o inflacijskih valutah dežel Južne Amerike ne govorimo...). —

Toda...

Po močnem zunanjem vtisu knjiga že povprečnega poznavalca razmer in Rožmanovega lika na prelomnici časa grenko razočara. Mislim, da bi bil najbolj razočaran škof Dr. Gregorij Rožman sam, če bi mu bilo dano, da bi knjigo lahko prebral. „Duhovna podoba velike osebnosti“ je odgovornemu piscu ostala samo v podnaslovu; vsa knjiga pa je naravnost klasičen primer, kako je tudi pri najboljših namenih mogoče neko osebnost povsem zmalčiti.

Nimam praktične možnosti, da bi s podrobno analizo, z naštevanjem vseh protislovij, s prikazovanjem nelogičnih sklepov, z razkrivanjem nevzdržnih pravnih razlag, pa z razgaljanjem vseh fantastičnih izmišljotin in celo potvorb v tako obsežnem tekstu to svojo sodbo vsestransko upravičil. V zdomstvu nimamo publikacije, ki bi mi lahko dala na razpolago zadosti prostora, če bi seveda pri trdem delu za obstanek — kljub žrtvovanju nočnega počitka, pa čitanja na vlakih, podzemeljskih železnicah in avtobusih — tudi našel dovolj časa za to. Saj je samo o kleveti poznana argentinska pisateljica María Isabel Biedma de Ungaro pred kratkim zapisala: „Na nesrečo, moj plemeniti prijatelj, je kleveta ujma, za katere uničenje je potrebno mnogo časa in jo je strahotno težko pobijati.“ (La Nación, leto 109, št. 38295, Bs. Aires, 10. 7. 1978.) Nanizal bom torej samo nekaj preveč izstopajočih primerov, ki bodo bralcu lahko služili za zadosti jasen kažipot k lastnemu kritičnemu presojanju objektivne zgodovinske vrednosti celote, pa preko tega do upravičene ocene strokovnih — in drugih kakovosti odgovornega avtorja knjige. Zakaj s citirano argentinsko pisateljico verujem, da „resnica končno vendarle laž vselej premaga“! — —

Dr. Jakob Kolarič CM je bil na pravi poti, ko se je „z drugo knjigo Rožmanovega življenjepisa (1971) hotel posloviti od tega dela“, kakor sam priznava kar na začetku svojega uvoda (str. 5). V kolikor bi namreč utegnil v prvih dveh delih življenjepisa še kolikor toliko upravičiti človeško in duhovno veličino škofa dr. Gregorija Rožmana pred „prelomnico časa“, je s tem tretjim delom, ki škofa postavlja prav v obratno točko te prelomnice, dosegel samo nasproten rezultat in njegovemu liku v slovenski zgodovini in spominu samo strahotno škodil.

Dr. Jakob Kolarič CM temu delu ni dorastel, ali pa mu ni bil več kos.

Za takšne vrste delo in tako delikatno tematiko, kot je bila osebnost ljubljanskega škofa v najbolj usodnem presnavljanju slovenske žitnosti, ni zadosti samo dobra volja. Tudi predanost obdelavanemu predmetu ni zadosten motiv. Poleg teh dveh pogojev, ki ju je pisec nedvomno imel v izobilju, pa poleg potrebnega časa, s katerim ne razpolaga sicer noben drugi kulturni dninar v zdomstvu, je dr. Jakobu Kolariču CM pri tem občudovanja vrednem naporu primanjkovalo troje osnovnih danosti: *Pravilnega razu-*

mevanja problematike ob tisti usodni „prelomnici časa“, potrebnega obzorja in kritične metode obdelovanja.

Dr. Jakob Kolarič CM je napravil isto osnovno napako kot vsi (takoimenovani) zgodovinarji naše polpreteklosti — na oni in na tej strani prepada, ki zeva med našo domovino in našim zdomstvom. Oboji gradijo na dveh napačnih premisah: *Osvobodilna vojna — kolaboracija.*

Režimovski zgodovinopisci so se ujeli v lastno past „osvobodilne vojne“, v katero so med komunističnim prekucništvom prav za časa tuje okupacije seveda kaj lahko lovili kaline, pa so se spričo neizbežnih danosti povojnih dolgih let na oblasti znašli v slepi ulici, iz katere ne najdejo več izhoda, če na očeh novih generacij nočejo porušiti vseh mitov preteklosti.

Zdomskim političnim omizjem zapriseženi zgodovinopisci pa so za nedorastlim vodstvom kot ovni zdrveli na komunistične limanice o kolaboraciji (zato obupni naporu kazanja „čistih rok“), s katerih se tudi ne morejo odlepiti, če nočejo porušiti vseh mitov preteklosti.

Toda režimovci imajo vsaj to prednost, da so — čeprav z izključno pomočjo rdeče armade sedaj sicer že prekletega Stalina — s koncem „osvobodilne vojne“ prišli do oblasti, ki je skrajni, vrhunski rezultat — osvoboditve.

S čim pa naj npr. Dr. Jakob Kolarič CM opraviči visoko odlikovanje, ki ga je ljubljanski knezoškof dobil od Duceja fašistične Italije, ko je zasedla in anektirala Ljubljansko pokrajino? S čim naj obrazloži, da se je ljubljanski vladika sestal z nacističnim Gauleiterjem Koroške in mu prav on predlagal za šefa slovenske uprave pod nemško okupacijo generala Leona Rupnika, še preden je le-ta sploh mogel pomisliti na to možnost? S čim naj izbriše tisoč in tisoč krat ponatisnjene fotografije (ne fotomontaže!), ki kažejo ljubljanskega škofa dr. Gregorija Rožmana v vljudnem rokovanju z nemškim SS-generalom Erwinom Rösenerjem? Kako naj pojasni, da je ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman že v begunstvu na Koroškem razpolagal s potnim listom, ki ni bil nič manj nemški samo zato, ker mu ga je priskrbel celovški škofijski ordinariat? Itd. Itd. Itd. — Kako naj prepričljivo prikaže vse to, če pa sedi trdno prilepljen na limanicah kolaboracije, ki naj bi bila izvirni greh našega izgubljenega raja in zato vzrok vseh naših nesreč?! —

Premisi sta torej napačni! — In nista dve. — Je ena sama! — —

Ne oni doma, ne ti v zdomstvu, ki še hočejo vztrajati na omenjenih dveh premisah, ne bodo prišli iz slepe ulice, oziroma se odlepili z limanic, dokler oni doma ne bodo priznali, ti v zdomstvu pa spoznali, da je na tisti usodni prelomnici časa na Slovenskem že šlo samo in izključno za to, kar danes — tudi pod najrazličnejšimi naslovi — presnavlja svet: REVOLUCIJA!

Po Stalinovem navdihu so naši komunisti v imenu „osvobodilnega boja“ kot prvi v vsej zgodovini sredi tuje okupacije z lahkoto sprožili revolucijo,

ki pa se jim je v posledicah spridila v *golo borbo za oblast*. Toda pri nekommunistični večini naroda so izzvali nujno in neizbežno reakcijo, ki je preko slovenskega domobranstva po Rupnikovem navdihu zrastle v prvo in edino pristno vsenarodno *revolucijo* za principe *novega Slovenca*, pa s tem zaradi prvenstva v zgledu vsemu svobodoljubnemu svetu — za *novega človeka* sploh. Saj sicer vse žrtve, vsi mrtvi, vse ruševine za vedno minulega časa ne bi imele nobenega zgodovinskega smisla!

Pri tem globokem, usodnem presnavljanju pa je kajpak na eni in na drugi strani moralo nujno prevladati — politično sicer dvomljive moralne vrednosti, strateško in taktično pa neizbežno vodilo: *Sovražnik mojega sovražnika je moj prijatelj!*

Ko se bodo oni doma ojunačili in to edino realnost priznali, jim bo marsikaj — tudi pokol 12000 razoroženih domobrancev že po koncu vojne — lažje razložiti; in ko se bodo ti v zdomstvu dokopali do tega spoznanja, jim tudi ne bo več treba vrtoglavo plesati na zrahljani žici — čistih rok.

Seveda bo tu in tam kajpak potreba žrtvovati marsikateri mit! Toda še vedno je tudi strogo politično-taktično bolje, da jih eni in drugi na tihem sami dostojno pokopljejo, ne pa, da jim jih nove generacije zaradi njih nevdržljivosti neusmiljeno in brezobzirno razbijejo in mogoče celo nasilno potopijo — v novih rekah krvi... —

Če bi dr. Jakob Kolarč CM pravilno razumel to našo problematiko in se torej odlepil z limanic kolaboracije, oziroma strahu za čiste roke, ne bi — med številnimi drugimi boleznimi — mogel nikdar zaiti v strahotno protislovje, ki z enim samim stavkom uniči ves njegov trud na 1000 straneh.

Ko se namreč na rahli žici „čistih rok“ v potu svojega obraza skozi vso debelo knjigo trudi dokazati, da naj bi bil ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman takorekoč edini jasen idejni kašipot v zmedi medvojnih let, pa na str. 313 vseeno kategorično zapiše:

„Omeniti je treba še to, da se škof Rožman tudi v tem ni pregrešil zoper narod, da bi v govorih, poslanicah in pastirskih listih napadal osvobodilno gibanje“ *)

Ako pa dokaže, da je to resnica, ni z enim samim, iz popolnega nepoznanja naše medvojne problematike izvirajočim stavkom uničil samo vsega svojega orjaškega truda okoli prikazovanja „duhovne podobe velike osebnosti“ škofa Rožmana, temveč tudi do korenin zrahljal vero tisočev in tisočev

*) Dr. Lojze Ilija v svojem članku „Besedica obžalovanja“, ki smo ga po „Smeri“ ponatisnili v št. 10-11 letnika 1977, in bili tudi mi zato deležni hude graje Meddržstvenega sveta in drugih celo s prižnice, še zdaleč ni zapisal tako kategorične sodbe. — Sedaj nas zares zanima, če bomo kje brali, da je kdo tako krepko protestiral vsaj proti tej, — če ne že proti premnogim drugim trditvam v tej knjigi. — Op. ured.

sodobnikov in zanamcev, ki bi na škofa Rožmana sicer ohranili svetel in hvaležen spomin — brez treh debelih knjig dr. Jakoba Kolariča CM. (Če seveda ne bo skušal dokazati, da je „osvobodilno gibanje“ ena, komunistično prekučništvo za časa tuje okupacije pa čisto druga stvar — in se s tem postavil na bolj izključno stališče kot uradni komunistični pisci, ki oba pojma vsaj vzporejajo in vzklajajo, če ne že istovetijo, ko se hočejo obupno pretolči iz slepe ulice svojih napačno postavljenih premis!)

Za pravični prikaz „duhovne podobe velike osebnosti“ je predvsem potreba tudi širokega obzorja velike osebnosti v samem piscu. Pritlikavec, ki velikanu ne seže do gležnjev, pri najboljši volji in najbolj plemenitih namenih velikana ne more pravilno, kaj šele pravično prikazati. Saj kvečjemu vidi samo stopala, kod stopajo; ne vidi pa glave, ki s svojimi mislimi stopala usmerjajo.

Dr. Jakob Kolarič CM se je škofu dr. Gregoriju Rožmanu približal z miselnostjo in obzorjem vaškega kaplana, ki sicer ves drhti v spoštovanju, pa prav zaradi tega nima korajže, da bi mu na isti višini pogledal v oči. Tako je njegov prikaz patetično sentimentalna pridiga, namenjena pobožnim predkoneilskim ženicam tretjega reda.

Dr. Jakob Kolarič CM ni pomislil, da bodo njegove debele in drage knjige najmanj prebirale te že odmirajoče ženice, tembolj pa novi rod pokoneilskega božjega ljudstva, ki so ga prav pokoncilski duhovniki naučili, da že ne prisega na vse samo zato, ker je prišlo iz ust — gospoda, pa naj bo še tako patetično? Ni pomislil, da bodo po tem gradivu hlastnili predvsem vsi — ne samo komunistični — oporečniki medvojnega in medrevolucionarnega ljubljanskega vladike, za katerim je vedril in ga izkoriščal kot svoj ščit določen strankarsko-politični sistem, ki je hromel že med domobransko vsenarodno revolucijo in bi zato moral odstopiti mesto novim silam v slovenski družbi, četudi ne bi zmagali komunisti?

Kakšno „duhovno podobo velike osebnosti na prelomnici časa“ je dr. Jakob Kolarič CM predstavil tem oporečnikom in predvsem rodovom zanamcev, ki na naše medvojne dogodke in njene žrtve ne bodo gledali z nikakšnimi sentimentalnimi občutki?

Kljub nedvomni protikomunistični idejni neomajnosti, ki naj bi prav zavoljo granitne premočrtnosti šla odločno za končnim ciljem, je škof dr. Gregorij Rožman prikazan kot človek kolebavega značaja, če ne že kot slabbič, ki naj bi takorekoč sedel na vseh stolčkih in se nikoli ne znal sam odločiti, temveč bi ga naj vedno drugi potiskali v prve linije našega usodnega dogajanja, kot npr. za mašo pred proslulo domobransko prisego itd. itd. Škof, ki je za mnoge rodove odločilno posegel v usodo slovenskega naroda že samo s tem, da je prav on nacističnemu Gauleiterju predlagal kot najbolj primerno osebo generala Rupnika za šefa slovenske uprave z vsemi poznejšimi posledicami, naj bi potem bil strašne duševne boje, kadar je

bila neizbežna njegova čisto protokolarna prisotnost pri okupatorju...

Ker dr. Jakob Kolarič CM primanjkuje celo splošnega obzorja nad notornimi dejstvi, mu npr. lahko nekdo iz Bog ve kakšnih razlogov natvezi, da je škof domobrance samo „vzel na znanje“ (str. 290) — kljub temu, da je bilo po mnenju istega škofa domobranstvo „vendar resnična in prava slovenska narodna vojska in nič drugo“ (str. 291) in „je imel domobrance rad“, ker je v njih „videl up slovenskega naroda in slovenske Cerkve, poročstvo njune boljše bodočnosti“ (str. 299); „ne, da z njim nekdo nekaj postane, ampak, da z njim dosežemo našo svobodo“ (str. 304). —

Potem:

„Mnenje, da je Mikuž v prvi dobi bil pri partizanih brez škofovega dovoljenja, ni zgodovinsko točno. Mikuž je že v tej dobi bil pri partizanski vojski z vednostjo in s tihim privoljenjem škofa Rožmana. (Kljub papeškim enciklikam, za katere dr. Jakob Kolarič CM na premnogh mestih v svoji knjigi dokazuje, kako jim je škof zvesto sledil, — in kljub izobčenju, ki je grozilo celo navadnemu verniku, kaj šele duhovniku za sodelovanje z materialističnim komunizmom?? — S. K.) — (...) — Pozneje je škof Mikuža suspendiral, pa ne zato, ker je šel med partizane, ampak zato, ker je „dobil stvarna poročila, da je Mikuževo versko delovanje med partizani enako ničli.“ (Str. 308).
Itd. Itd. Itd.

Prav zaradi tega, ker mu je primanjkovalo prvih dveh pogojnosti, je dr. Jakob Kolarič CM nekako nujno moral najbolj spodrsniti pri zbiranju in obdelovanju gradiva, kjer je dokazal vsaj popolno pomanjkanja vsakršne kritičnosti.

Pa četudi bi bila primerno kritična, je napačna že metoda, katero je uporabil pisec življenjepisa, kakršnega bi pričakovali o dr. Gregoriju Rožmanu...

Dr. Jakob Kolarič CM namreč skuša škofa za njegovo delovanje ob času tuje okupacije in istočasne komunistične revolucije opravičevati in zagovarjati!

Ker pa mu za to poleg drugih danosti preveč očitno primanjkuje strokovne pravniške podkovanosti ali vsaj miselnosti in zato po drugi strani v gradivu, ki ga uporablja brez vsakršne kritičnosti, razsipa z obdolžitvami drugih, pri pazljivem, mislečem bralcu dosega ravno nasproten učinek. —

Če se je bil škof dr. Gregorij Rožman v danih okoliščinah dolžan zagovarjati pred Vatikanom, še dolgo ne pomeni, da ga mora zagovarjati tudi njegov življenjepisec; posebej, če je hotel prikazati „duhovno podobo velike osebnosti na prelomnici časa“. Saj je že v tem nesmisel! Kakšno opravičevanje, kakšen zagovor naj potrebuje — velika osebnost?! Kljub

temu, da ta ali oni njen korak utegne biti napačen, resnična velika osebnost s svojim pohodom skozi zgodovino — kaže pot!

Tega se dr. Jakob Kolarič CM očitno ni zavedal. Kako tudi; če pa resnične problematike naših medrevolucionarnih let sploh ne razume in se kot klešč prilepljen na komunistične limanice še po dveh generacijah božjastno otepa s kolaboracijo in mrtvečim strahom za — čiste roke!

Prav zato je samo logično, da ga je strahotno izpodneslo pri zbiranju, uporabi in obdelovanju gradiva.

Pri tem pa je dr. Jakobu Kolariču CM v nekoliko opravičila treba predvsem povprašati: Če je škof dr. Gregorij Rožman bil — neglede na povode, vzroke, razloge in namene, v kar se na tem mestu ne mislim spuščati — prostovoljno na Koroškem, torej v begunstvu že celo nekaj ur pred odžaganim in tako v begunstvo prisiljenim generalom Leonom Rupnikom, kaj je imela v glavi njegova okolica cele vrste vikarjev, kanclerjev, tajnikov itd., da ni rešila na varno tudi arhiva? Predpostavljati moram, da so to bili ne samo na moč izobraženi in razgledani, temveč tudi predvsem izkušeni in resni gospodje. — Premnogokrat smo namreč čitali in slišali očitek — tudi med viri za ta Rožmanov življenjepis ga najdemo! —, da je prezidenta gen. Leona Rupnika obdajala okolica samih mladih, pa zato preveč ambicioznih in premalo izkušenih ljudi — „otroški vrtec“... In vendar je bil Rupnikov — za zgodovino kolikor toliko pomemben — arhiv rešen in o pravem času poslan na varno...

Zato dr. Jakob Kolarič CM prav za to najusodnejše razdobje v življenju škofa dr. Gregorija Rožmana ni imel na razpolago zadosti tehtnih virov iz izvirnih dokumentov in se je bil — poleg notornih, splošnih škofovih spisov, pridig itd. — prinujen pretežno naslanjati na neizbežno subjektivna pričevanja, izpovedi, spomine, zasebna pisma in rekonstrukcije posameznikov, kar vse je povrh v premnogih primerih bilo pripravljenost šele ad hoc — desetletja po dogodkih — in v skladu z intelektualnimi, značajnostnimi in včasih strankarsko-političnimi danostmi ali celo osebnimi simpatijami in antipatijami dopisnikov. In ker je povrh dr. Jakob Kolarič CM dokazal že za take vrste delo nedopustno pomanjkanje čuta za kritično selekcijo, mu je knjiga narastla v utrudljivo gmoto, kakršno je nakopičil s čenčami, klevetami in drugimi stvarmi, ki ne za zgodovino, še manj pa za življenjepis škofa dr. Gregorija Rožmana nimajo nikakšne vrednosti in niso z njim v nikakšni organski zvezi. —

Če seveda tudi dr. Jakob Kolarič CM ni prepričan, da je blatenje generala Rupnika poglavitni dokaz izobrazbe in dobre vzgoje, potem se je zares treba samo vprašati, kakšno zvezo z „zgodovinskim okvirom“ za življenjepis škofa dr. Gregorija Rožmana imajo npr. dolge strani v drobnem tisku nakopičenih „virov“ o pokojnem prezidentu v opombah, pa nanje naslonjene piščeve pripombe in sodbe v osnovnem tekstu.

Pri vsem tem pa dr. Jakob Kolarič CM na str. 776 dr. Metodu Mikužu

očita, da je v knjigi „Ljubljana v ilegali“ (IV — Državna založba Slovenije — 1970) „še enkrat pobral staro blato in ga znova zgnetel v kepe, katerim je primešal še nekaj nove umazanije ter z vsem tem še enkrat zmalčil Rožmanovo podobo“.

Če kajpak njegovi pojmi o morali ne dopuščajo enega merila za „domačo uporabo“, čisto drugega pa za ljudi, ki pač ne spadajo v „naš“ krog, potem točno iste besede lahko ponovim tudi jaz na račun dr. Jakoba Kolariča CM zaradi tega, kar je brez vsakršne potrebe in razloga nakopičil v svoji debeli knjigi o gen. Leonu Rupniku. Le s to razliko, da dr. Metoda Mikužu doslej še nihče ni dokazal, da je pri svojem zgodovinopisju zavestno uporabljal ponarejene dokumente.

Na isti strani dr. Jakob Kolarič CM zahteva od dr. Metoda Mikuža celo to, da bi moral prebrati in preštudirati pridigo škofa Rožmana z dne 12. decembra 1943 v ljubljanski stolnici, „če bi hotel škofa pravičneje soditi“.

Dr. Metod Mikuž je zavzemal v naših medrevolucionarnih letih mesto, zaradi katerega njegove zgodovinske ocene tistega časa in njegovih dejstvenikov ne morejo nikogar presenečati. In vendar je dr. Jakob Kolarič CM do njega tako strogo zahteven, sam pa o gen. Rupniku, ki ga je prav škof dr. Rožman priporočil za mesto, na katerem je delal, kar je delal, tudi za dobrobit slovenske Cerkve, ne pozna ali noče poznati niti notornih zgodovinskih dejstev. Saj je namesto njih — s cerkvenim dovoljenjem! — o njem v svoji knjigi nagrmadil toliko obdolžitev, klevet, blata in gnoja, da bo poslej nujno zaudarjal po njem tudi spomin na škofa Rožmana — ne samo v nosovih komunističnih „vernikov“ v domovini, temveč tudi med sicer hvaležnimi in spoštljivimi častilci njegovega imena med protikomunistično emigracijo, — dokler ne bo izumrla. To je vsa zasluga dr. Jakoba Kolariča CM, oziroma krivda tistih, ki so mu naložili nalogo, kakršni ni bil kos. —

Škofu Rožmanu npr. tudi komunistična obtožnica ne očita, da bi bil pobudnik in organizator slovenskega domobranstva kot takega, temveč po lastnem citatu dr. Jakoba Kolariča CM na str. 289 samo, da je „kot inspirator in pobudnik odgovoren za udeležbo (!! S. K.) *Slovenskega Domobranstva* v borbi na strani okupatorja“... itd.

Čemu torej zagovarjanje škofa Rožmana pred nečim, česar ga nihče ne dolži? — Pač samo zato, da lahko izkopa iz pozabe citat Miloša Stareta iz njegovega članka „Leto 1945 — usodni mejnik“ v Zborniku Svob. Slovenije za leto 1965, in da lahko v drobno tiskani opombi 119 na straneh 763 do vključno 766 obelodani labodji spev pokojnega generala tretjemajškega Narodnega odbora Franca Krenerja v priredbi Maksa Loha! Če je namreč že hotel opraviti to za življenjepisa škofa Rožmana popolnoma nepotrebno nalogo, je dr. Jakob Kolarič CM imel na razpolago vrsto resnih prikazov ustanovitve slovenskega domobranstva, ne pa ravno ti dve popol-

noma nemogoči verziji, ki služita lahko kvečjemu samo še kot dodatna dokaza za to, kdo vse je pri stranskih vratih mešetaril z Nemci, generalu Rupniku pa so na škofov predlog obesili uradno tablo kolaboracionizma, da jo je kot poslednji vitez slovenskega rodu kihotsko nosil do svoje mučeniške smrti in še preko. Če bi dr. Jakob Kolarič CM samo površno poznal to literaturo, bi namreč moral vedeti, da se vsi ti prikazi ustanovitve domobranstva — vključno s komunističnimi verzijami — lahko razhajajo v razlagah in ocenah, vse pa so si edine v dejstvih, spričo katerih sta omenjena dva citata lahko samo neresna, če ne celo zlonamerna.

Miloš Stare popisuje, kako „so se septembra 1943 sestali nekateri višji jugoslovanski častniki na tajni posvet“ in da je bil od civilistov povabljen le on.

„Od častnikov sta bila med drugimi generalštabni podpolkovnik Peterlin ter polkovnik Kokalj... (...) Rešitev so videli v tem, da bi se formirale nekake policijske čete pod slovenskim vodstvom na slovenskem ozemlju v čim večji neodvisnosti od Nemcev. Začele so se priprave in kot mi je kmalu sporočil polkovnik Kokalj, so ugodno potekale po zamišljenem načrtu. (...) Prvi organizatorji teh formacij pa so bili razrešeni in je vodstvo ter organizacijo prevzel general Rupnik.“ (Str. 292-293.)

Če se Miloš Stare ni hotel spomniti, bi pa dr. Jakob Kolarič CM iz tovrstne resne literature moral vedeti, da je bil prav polk. Anton Kokalj prvi poveljnik organizacijskega štaba slovenskega domobranstva vse dotlej, dokler ga je še celo financirala iz svojih fondov pokrajinska uprava generala Leona Rupnika, in da je ravno narobe res, namreč, da s koncem oktobra 1943, ko je organizacijski štab slovenskega domobranstva z novim poveljnikom Francem Krenerjem ter pomočnikom Milkom Vizjakom in načelnikom štaba Ernestom Peterlinom prešel v direktni sklop nemškega štaba generala Erwina Rösenerja, ni bil razrešen samo polk. Anton Kokalj, temveč predvsem tudi gen. Leon Rupnik, ki mu je bila zabranjena celo vsaka organska zveza s slovenskim domobranstvom vse do 24. septembra 1944, ko je šele postal generalni inšpektor.¹⁾

Še večji nesmisel je „pričevanje“ Franca Krenerja, ki ga je „po posredovanju diplomiranega jurista Maksa Loha“ pisec dobesedno objavil na str. 763 i. sl. v opombi 119, na strani 293 i. sl. pa v odlomkih citiral in pri tem ravno največje race priobčil z velikimi začetnicami.

Krener pravi:

„Takoj po 8. septembru l. 1943 sem imel zveze z nekim nemškim

¹⁾ Med ostalim primerjaj dopis gen. Erwina Rösenerja z dne 4. 11. 1943 generalu Rupniku, ki je bil že objavljen tudi v „Taboru“ 1968, št. 7, str. 169.

nadporočnikom, adjutantom iz štaba generala Rapkeja, ki je zasedel Ljubljano po italijanskem zlomu. Ta oficir me je prosil, da kot komandant vojaških formacij S. Z. (Slovenske Zaveze — S. K.) nadaljujem z organizacijo protikomunističnih sil v Ljubljani.“

Dr. Jakob Kolarič CM ni ocenil, da je to vse preveč otročje, da bi moglo služiti vsaj za resen vir — čeprav mimo Rožmanovega življenjepisa?

Toda kljub tako važnemu začetku, v teku katerega naj bi prav on igral osrednjo vlogo, saj ga je neki *nadporočnik* (čigar ime je kljub usodnosti dogodka za Krenerja povrh očitno še čisto brez pomena) naravnost *prosil*, naj *nadaljuje* z organizacijo protikomunističnih sil v Ljubljani, vendarle kar nenadoma in v isti sapi nadaljuje:

„Zadnjo soboto v septembru l. 1943 je general Rupnik sklical na banovini sestanek v svrhu rešitve organizacijskih zadev pri slovenskem domobranstvu (S. D.). Navzoči so bili: Polkovnik Kokalj, podpolkovnika Peterlin in jaz. (Kaj pa Vizjak? — S. K.) — (...) — Na isti seji je gen. Rupnik tudi prvič prinesel na razgovor domobransko prisego in vojaško izvežbanje novih rekrutov; rekel je, da je potrebno, da se pošljejo rekruti za nekaj časa na ‚Ausbildungo‘ v nemško vojsko. Jaz sem bil proti, češ da je to popolnoma nepotrebno, ker smo imeli Slovenci doma dosti sposobnih oficirjev in podoficirjev in smo bili v stanu, da sami doma izvežbamo rekrute S. D. po potrebi. Po mojem mnenju smo rabili vojaštvo doma in ne v Nemčiji. Rekel sem tudi, da rekrutov, ki bodo šli v Nemčijo na ‚Ausbildungo‘, ne bo več nazaj, ampak jih bodo po vsej verjetnosti poslali na vzhodno fronto. Ko je to slišal gen. Rupnik, mu tudi ta moja izjava ni bila všeč in je zaklical: ‚Kaj, Ti ne verjameš Nemcem?‘ — (...) — Drugi dan, v nedeljo zjutraj, sem dobil od g. gen. Rupnika pismo, v katerem mi sporoča, da sem razrešen vseh dolžnosti pri organizaciji S. D. Slični pismi sta dobila ppk. Peterlin in Vizjak.“

Zadnja sobota septembra 1943 je padla na dan 25. 9. 1943, torej samo dan za tem, ko sta „Slovenec“ in „Jutro“ prinesla oglas za ustanovitev slovenske domobranske „legije“. Tisti dan pa general Rupnik ni sklical nobenega sestanka imenovanih oficirjev na banovini, ker še ni utegnil prežvečiti in požreti prvega grenkega grizljaja, ko so „neznane sile“ pri Rösenerju izposlovale, da je bil namesto njegovega proglasa za slovensko domobranstvo objavljen proglas za ustanovitev neke domobranske „legije“, s katero je najbrž bil takrat — na prošnjo nekega neznanega nemškega nadporočnika seveda! — tudi Krener tako zaposlen, da se vse do po 15. oktobru 1943 sploh ni približal novo nastajajoči vojski, ki so jo takrat po

Rupnikovih navodilih (pa tudi mimo njih!) in z gmotno finančno podporo iz fondov Rupnikove pokrajinske uprave že pridno organizirali polk. Anton Kokalj, ppolk. Ernest Peterlin in rezervni polk. Mirko Bitenc. (Med ostalim je Krener še 10. oktobra 1943 — po mojem prvem govoru preko ljubljanskega radia — celo mene, ki me je spoznal in sva se sprijateljila v italijanski internaciji v Padovi, spraševal, če „se splača pristopiti k tej stvari“. Tega seveda nikomur ne vsiljujem kot zadosten zgodovinski vir.)

Ppolk. Franc Krener se je domobranstvu približal šele, ko je le-to pod vodstvom imenovanih treh častnikov že krepko stalo na nogah — po 15. oktobru 1943.

Zato je v najboljšem slučaju možno edinole to, da je Krener zmešal zadnjo soboto septembra z zadnjo soboto oktobra 1. 1943. Zadnjo soboto oktobra — dne 30. 10. 1943 — je gen. Rupnik zares sklical omenjene častnike na sestanek, da jih pripravi na raport pri generalu Rösenerju, kjer so potem prav Krener, Vizjak in Peterlin prevzeli organizacijski štab slovenskega domobranstva v okviru Rösenerjevega odseka štaba za pobijanje tolovajstva (Bandenbekämpfung).

Neglede na poznane pogoje, ki jih je stavil, preden se je na predlog škofa Rožmana sploh oprijel prezidentstva Ljubljanske pokrajine (med njimi je na prvem mestu stalo prav to, da mu Nemci sploh dovolijo ustanovitev domobranstva, ki naj bi stalo pod poveljstvom slovenskih častnikov, bilo voden v slovenskem jeziku in se bojevalo izključno na slovenskih tleh in samo proti komunističnim partizanom), pa general Rupnik prav zadnjo soboto oktobra 1. 1943 gotovo že ni zahteval, „da se pošljejo rekruti za nekaj časa na ‚Ausbildung‘ v nemško vojsko“ in še manj, „da bodo domobranci tudi morali priseči“; — če ne že zaradi drugega, vsaj iz čisto enostavne človeško razumljive užaljenosti, ker je takrat že vedel, da na raportu pri Rösenerju ne bo odžagan samo polk. Anton Kokalj, temveč tudi in predvsem on sam!

Če je iz Bog si ga vedi kakšnih razlogov imel interes Krener, da je na vse to — in predvsem na poznane Rupnikove pogoje pred prevzemom pckrajinske uprave, ki jih celo tudi resna literatura v domovini ne zanika — pozabil, potem bi dr. Jakob Kolarič CM, ki je, kot že omenjeno, do dr. Metoda Mikuža v nasprotnem taboru tako strogo zahteven, moral vsaj nekoliko pomisliti, preden je brez vsakršne potrebe za Rožmanov življenje-pis na str. 301 zapisal: „Vemo, kako odločno se je poznejši domobranski poveljnik Krenner že pri prvih pogovorih o organizaciji domobranstva uprl generalu Rupniku, ko je razodel svojo namero, da domobrance pošlje v Nemčijo na vežbanje.“ —

Vse ostalo, kar Krener v dolgi opombi še govori o domobranstvu, je konglomerat nekaterih poznejših resničnih dejstev, pomešan z naravnost delirčno fantazijo, s čemer se na tem mestu ne kanim pečati, ker je mimo rekopilacije pravljič in izmišljotin v knjigi dr. Jakoba Kolariča CM ohra-

njene — tudi v domovini — zadosti literature, ki je vsakomur na razpolago, če se zanjo hoče pozanimati. — —

Kot samemu generalu Leonu Rupniku, ki so mu po poznanih takratnih komunističnih procesualnih metodah sicer marsikaj podtaknili, tako tudi škofu dr. Gregoriju Rožmanu obtožnica ne očita ničesar drugega kot to, da je „sodeloval s soobtoženima Rösenerjem in Rupnikom... pri zaprisegi domobrancev.“ Dr. Jakob Kolarič CM ta stavek sam citira na str. 297.

„Sodelovanja“ škofa dr. Gregorija Rožmana s tem, da je pred zaprisego na stadionu pač maševal, seveda ni mogoče zanikati. To bi bilo prav tako nesmiselno, kot zanikati, da je tudi general Leon Rupnik „sodeloval“ s tem, da je zaprisego gledal s tribune. Če je torej dr. Jakob Kolarič smatral za potrebno, da škofa „opraviči“ tudi za ta liturgični akt, je seveda njegova stvar. Čisto nekaj drugega pa je, da se je spustil na področja okoli dejstva prisega same in v svoji knjigi zapustil zbrane obdolžitve, ki spričo neizpodbitnih zgodovinskih dejstev ne morejo biti nič drugega kot zlobna natolcevanja.

Kljub temu, da je bilo že toliko in toliko krat ugotovljeno, naj tudi tu še enkrat ponovim, da proslula prisega ni imela nikakšne vzročne zveze z domobransko tragedijo na Vetrinjskem polju. Saj srbski prostovoljci, četniki in stotisoči drugih protikomunističnih borcev, ki so takrat doživeli isto grozno usodo kot slovenski domobrance, nikoli niso opravili „prisega Hitlerju“ in torej vzroki njihove nesreče ležijo nekje drugje. To je vsaj danes že zadosti dokumentirano in notorno.

Če pa tudi ta prisega med drugim lahko služi kot dobrodošlo opravičilo za popolen polom poslanstva, ki naj bi ga med vojno vršili Miha Krek in drugi iz ekipe naših predstavnikov pri zaveznikih, se bodo poročevalci dr. Jakoba Kolariča CM — pa tudi on sam — pač morali zanjo „zahvaliti“ drugim, ne pa gen. Leonu Rupniku.

Ne glede na to, da vsa dolga razpravljanja okoli dejstva prisega predvsem nimajo nikakšne zveze niti z „opravičevanjem“ škofa Rožmana, kaj šele z njegovim objektivnim življenjepisom, je tudi za to imel dr. Jakob Kolarič CM na razpolago zadosti resnega gradiva, ki bi ga vsaj lahko primerjal s svojimi „viri“, preden jih je brez vsakršnega kritičnega čuta nagrmadil v knjigi.

Ne da bi se ne strinjal s sicer kvalitetno pravno-filozofsko razpravo dipl. jur. Boža Finka v „Vestniku“ (1960, št. 10), ki jo dr. Jakob Kolarič CM ponatiskuje na str. 770 i. sl. svoje knjige, je neopravičljivo, da niti z besedico ne omenja nobene druge resne literature, ki gre v jedro dejanskega nastanka in samega akta prisega.

Zato mu je pa seveda dobrodošlo že zgoraj omenjeno nesmiselno Krenerjevo „pričanje“, po katerem naj bi gen. Rupnik že kar prvi dan po razglasitvi domobranstva zahteval tudi prisego. Kljub temu, da pokojnega

Franca Krenerja po drugi strani še preko groba preklinjajo tudi za stvari, ki jih ni mogel nikdar zakriviti, je pa dr. Jakobu Kolariču CM vendarle dobrodošel, da ga na str. 765 lahko citira:

„Nekako marca meseca l. 1944 sem pa zopet iz ust g. Rupnika slišal govoriti o prisegi. Vedel sem, da sam pri g. gen. Rupniku ne bom uspel; zato sem prosil g. duh. svetnika g. Škulja, da bi on pri g. generalu posredoval in obrazložil težkoče in politične posledice. G. Škulj mi je obljubil svojo pomoč, pa je prav kmalu prišel v mojo pisarno, češ da pri „Staremu“ ni uspel in da drugega izhoda ni, kakor da prisežemo.“

To je lahko prebavil samo dr. Jakob Kolarič CM, da se ni obotavljal priobčiti med „viri“ za življenjepis škofa Rožmana. Ne more pa pogoltniti noben kolikor toliko resen kronist, kaj šele zgodovinar, ker bo pač vedel, da gen. Leon Rupnik marca 1944 po Rösenerjevem pismenem povelju že pet mesecev ni imel nikakšne organske, ne poveljniške, ne druge zveze z zadevami domobranstva in da takrat, pa vse do 24. septembra 1944, ko je šele postal generalni inšpektor, *sploh domobranec ni smel biti*.

Toda dr. Jakob Kolarič CM je ta nesmisel vendarle natisnil, prav tako, kot je na str. 766 natisnil tudi sledeče:

„Spominjam se, da sem besedilo prisege dobil na odobritev (!! S. K.) iz štaba gen. Rösenerja.“

Kajpak, ravno nemški vrhovni poveljnik za vse XVIII. obrambno področje SS-general Erwin Rösener je takratnemu slovenskemu podpolkovniku v organizacijskem štabu domobranstva, ki je povrh bil še podrejen oddelku njegovega štaba za „Bandenbekämpfung“, poslal besedilo prisege — *na odobritev*... —

To je pač lahko pogoltnil samo dr. Jakob Kolarič CM... pa mogoče še diplomirani jurist Maks Loh, ki je ta nonsens po Krenerjevem narekovanju mirno zapisal..., namesto da bi tudi tisti čas izkoristil in za zgodovino ohranil, kako je bilo s „podmornico“ in njeno posadko na Bleiweisovi cesti, katere komandant je bil kot komisar politične policije, glavi pa sta tudi zaradi nje dala predvsem upravnik dr. Lovro Hacin in tudi gen. Leon Rupnik.

Dr. Jakob Kolarič CM je to seveda pogoltnil, saj vendar drugi pravnik, poznani ljubljanski advokat in danes menda celo doživljenjski predsednik Narodnega odbora v zdomstvu Miloš Stare kljub dejstvu, katera bi vsaj njemu, ki je bil ves čas revolucije v domovini, morale biti poznane, hudo pravniško ugotovi:

„Ni še ovržena trditev, da je bila prisega ideja generala Rupnika samega, gotovo pa je, da jo je podpiral s svojo avtoriteto.“ (Str. 305)

Jaz, ki si nikakor nočem laskati, da sem ne vem kakšen pravniški strokovnjak, bi si na osnovi univerzalnega temeljnega pravnega pravila namesto dr. Jakoba Kolariča CM dovolil samo zelo skromno vprašati:

„Je trditev, da je bila prisega ideja generala Rupnika samega in da jo je gotovo podpiral s svojo avtoriteto, — dokazana?“

Ker sem se o domobranski prisegi itak tudi sam že razpisal v „Taboru“, 1968, št. 7, bi bilo samo nepotrebno trošenje papirja, če bi se na tem mestu še kaj več razgovoril. Tam sem po svojih pač skromnih pravnških sposobnostih analiziral in ocenil dejstva, ki neizpodbitno dokazujejo, da *ne ideja prisega ni bila Rupnikova, niti je ni podpiral s svojo avtoriteto*, pač pa je tudi to kašo — kot toliko drugih, ki so jo skuhal drugi — moral grenko goltati in reševati samo domobranstvo! Če se kdo hoče pozanimati za spis, ga lahko najde v omenjeni številki „Tabora“.

Dr. Jakob Kolarič CM spričo drugega mnogo bolj „tehtnega“ gradiva seveda iz te razprave ni citiral niti črke. Zakaj tudi? Ko pa neglede na vse, kar je prej navesil na rame pokojnega generala Rupnika, na str. 770 citira prof. Janeza Gruma, ki je sicer bil desna roka v „ilegali“ za domobranskimi hrbti na št. Joštu hudo „borbenega“ rez. polk. Mirka Bitenca, pa je kljub temu vendarle bil očitno tako domač ne samo pri škofu, temveč tudi pri prezidentu Rupniku in celo v Rösenerjevem štabu, kjer je do podrobnosti spoznal vsa ozadja, da je dr. Jakobu Kolariču CM še v osebnem razgovoru 4. 8. 1966 (več kot 22 let pozneje) lahko kategorično pribil:

„Majhen krog mladih, ambicioznih ljudi okrog generala Rupnika je organiziral prisego na Stadionu in škofa Rožmana prepričeval, da bo 12000 mož brez maše, če škof ne pride maševati na Stadion, „in niso hoteli sprejeti nikogar drugega.“ (Str. 770)

Da so pa „poveljniki posameznih domobranskih čet divje kleli tiste, ki so to godljo skuhal“, kakor pravi isti prof. Janez Grum na str. 769, pa kaj rad verjamem. Zakaj predvsem tudi general Leon Rupnik in „majhen krog mladih, ambicioznih ljudi okrog generala Rupnika“ so jih prav tako navdušeno pošiljali na dno pekla! —

Pri vsem tem je samo na moč sumljivo, da je tudi dr. Jakob Kolarič CM posvetil toliko prostora zadevi prisega — čeprav brez vsakršnega haska, pa zato tem bolj na škodo prikaza škofove velike osebnosti na prelomnici časa. Nekoga, ki je že od prvih vaških straž pa vse do Vetrinjskega polja bolehal na manji zapriseganja, mora namreč ta kamenček hudičevu žuljiti v političnem škornju. Ker pa pod božjim soncem končno vse pride na dan, smo lahko prepričani, da bo zgodovinar nekoč našel tudi ta škorenj, kakor je tudi v tej knjigi že objavil dr. Jakob Kolarič CM

nekaj, za kar mu bo moral biti hvaležen bodoči zgodovinar prav tako, kakor sem mu hvaležen jaz osebno že sedaj.

V svoji zgoraj omenjeni razpravi v „Taboru“ sem namreč tudi opisal, kako je prišlo do tega, da je gen. Leon Rupnik po Rösenerjevi zahtevi na izvod besedila prisega, ki ga je imel pred seboj, pripisal proslule besede: „in njihovim zaveznikom“, pa tudi izrecno pripomnil, da od nikogar ne zahtevam, da mi tisti opis verjame. Sedaj pa mi je dr. Jakob Kolarič CM dal v roke argument, zaradi katerega lahko od vsakogar, pa predvsem tudi od bodočega zgodovinarja zahtevam, da tisti moji verziji verjame in jo upošteva kot gradivo.

Kot dokument št. 43 namreč dr. Jakob Kolarič CM objavlja v svoji knjigi lastnoročno pismeno izjavo škofa dr. Gregorija Rožmana, ki je gotovo bil do vseh podrobnosti poučen o dogodkih okrog domobranske prisega. In škof dr. Gregorij Rožman dne 19. junija 1950 s svojo roko zapiše:

Dostavek: Domobranska prisega:

„Zavezniki komunistov“ = vem čisto točno, da so z domobranske strani bili mišljeni vsi tisti, ki so kakorkoli podpirali komunistične partizanske odrede, v prvi vrsti je mišljena OF. Tako so mi vodilni oficirji sami povedali, ki so prvotno Rösenerjevo (!! S. K.) besedilo odklonili in predložili svoje (!! S. K.), kateremu je Rösener (!! S. K.) menda dve besedi pristavil. —

Dr. Jakob Kolarič CM je v uvodu sicer zapisal, da v knjigi pove o zgodovini sovražne okupacije „samo toliko, da je dobil okvir, v katerega je mogel postaviti delo in življenje velikega škofa v velikih časih“. (str. 6)

Kljub temu ga nekako skušam razumeti, da mu je zaradi njegovih političnih nazorov ta okvir ušel na gori omenjene, pa na nešteto še drugih primerov, ki za življenjepis škofa dr. Gregorija Rožmana nimajo nikakšnega pomena. Toda kako naj razumem potrebo, da je med ostalim dr. Jakob Kolarič CM na str. 788 priobčil tudi poročilo rev. Jožeta Godine, bivšega jeseniškega kaplana in med vojno osebnega tajnika ministra Mihe Kreka v Rimu, kjer se je še po mučeniški smrti 12000 domobrancev — pa tudi tisočev Mihailovičevih četnikov! — ponosno razkazoval v angleški uniformi.

Toda prav njemu, čigar portret je tudi posebej priobčil med ilustracijami za življenjepis škofa dr. Gregorija Rožmana, se dr. Jakob Kolarič CM že v uvodu posebej zahvali, da „je z nasveti in gradivom spremljal pisanje te knjige ves čas njenega nastajanja“ (str. 6), in nam na str. 323 tudi odkrije, da „mu gre tudi priznanje, da je s svojim sodelovanjem mnogo pripomogel, da je zveza med domovino in slovenskimi političnimi zastopniki v inozemstvu že v prvih mesecih okupacije bila vpostavljena

in je vsaj do zloma Italije, 8. sept. 1943 tudi brezhibno delovala. (Tako vsaj končno zvemo, komu osebno se mora slovenski narod zahvaliti že za „brezhibna“ poročila, ki so bila poglavitni vzrok za Grčarice in Turjak. — S. K.) — (...) — Godinovo sodelovanje pri ohranjanju zveze s slovenskim političnim vodstvom v zdomstvu tudi potem ni prenehalo, ko je dr. Krek poslal telegrafista Božnarja, ki je prišel kot angleški padalec in se pri št. Joštu nad Vrhniko iz angleškega letala spustil na tla.“ — (Tako torej končno tudi zvemo, kdo je osebno odgovoren za poročila, ki so šla iz Ljubljane v svet, pa tudi za tista, ki so prihajala v Ljubljano in ves čas begala slovenski narod in predvsem slovenske domobrance med njihovim bojem za življenje in smrt s komunizmom. Preko njega naj bi prišla na koncu v Ljubljano tudi Krekova depeša, ki dobesedno pravi: „Umaknite se, če treba v hribe...“ — Tretjemajski Narodni odbor je torej dolžan pojasniti, zakaj ni izpolnil vsaj te zapovedi svojega vrhovnega šefa, če že ni maral poslušati gen. Leona Rupnika, ki je med ostalim tudi to isto možnost predložil na sestanku pri škofu dne 28. 4. 1945. — S. K.)

V pripombi 192 na str. 788 i sl. lahko samo dr. Jakob Kolarič CM spravi v zvezo z življenjepisom škofa dr. Gregorija Rožmana sledeče poročanje rev. Jožeta Godine z dne 23. 9. 1975 in 24. 12. 1976:

„Septembra 1945 je dr. Krek obiskal slovenska begunska taborišča ob italijanski obali med Rimini in Ancono... (...) V bližini mesta Cesena... je bil general Rupnik in peščica Slovencev. (...) ...mi reče dr. Krek: ‚Tu v bližini je v angleškem kampu general Rupnik. Rad bi z njim govoril in slišal od njega samega, kaj je vendar mislil, ko je vodil tako strahotno politiko in diplomacijo z domobranci. In tudi sedaj njegovega ravnanja ne morem razumeti. (...) Res me zanima, kakšen človek je to‘... (...) Povabil me je, da ga lahko spremljam k njemu. ‚Mislim, da bo razgovor lažji, če boš čisto sam z njim govoril,‘ sem rekel. — Zdelo se mi je, da sem dolgo čakal, morda poldrugo uro, ko se vrne z mladim duhovnikom. (...) Ko se poslovimo in mladi duhovnik odide, stopiva z dr. Krekom v avto. Opazil sem, da je zelo slabe volje. (...) ‚Ali si govoril z generalom?‘ — ‚Sem.‘ — ‚Molk. Spet začnem jaz: ‚Kaj je rekel?‘ Stegne se nazaj po aktovko, udari z njo na kolena: ‚Rupnik je še sedaj v kampu Hitlerjev vazal.‘ (...) Ko sem čez nekaj let bil s skupino turistov v Evropi, in tudi v Italiji, sem srečal zgoraj omenjenega duhovnika, ki je bil z generalom Rupnikom v angleškem kampu. — ‚Reverendo, mi se poznamo. Leta 1945 sva se srečala v angleškem kampu v Cesenatico. (...) Dr. Krek mi je po tistem obisku generala in med vožnjo pozneje povedal, da je

bil general še takrat v kampu Hitlerjev vazal! 'Vi ste tam dalje časa z generalom živeli. Ali ste tudi vi to opazili?' — Najprej je samo molče s prikimanjem potrdil, nato pa rekel: 'Jaz mislim, da je to točno. To smo videli in spoznali vsi, ki smo z njim tam živeli.' (...) 'Rupnik je do konca veroval v nemško zmago... in pozneje v angleško poštenost, da ga ne bodo — kot vojaka, — ki je vršil svojo dolžnost, — izročili ...in je počakal... tako zelo je bil prepričan v svoj prav ...ni imel političnega kriterija... (imena treh oseb, ta imena se hranijo v rokopisu v gradivu za to knjigo, tako tudi ime duhovnika) ...ta trojka ga je vodila...ti so vsega krivi ...zagovarjali so generala, da hoče samo Nemce varati...v taborišču sem ponovno slišal, in videl, da je on prepričano nemško usmerjen... Rupnik še takrat, ko so prišli v kamp ponj, ni verjel, da ga bodo odpeljali in je počakal... Kot človek je bil zelo dober... Večkrat je svojo hrano razdeljeval med nas... Domišljav je pa bil... Mislil je, da je pravi poklicni politik...' (...) Jeseni 1976 sem pisal zgoraj omenjenemu duhovniku, da bo najin razgovor pred tolikimi leti porabil dr. Jakob Kolarič za zadnjo knjigo življenjepisa 'škof Rožman'. — V odgovoru z dne 10. nov. 1976: (...) 'Najin razgovor (poslal sem mu bil glavne stavke najinega nekdanjega razgovora) ste točno zabeležili... Drži, da je od svoje hrane dajal nam, ki smo bili z njim. (Kaj pa tista o Hitlerjevem vazalu, o prepričani nemški usmerjenosti še v kampu, o domišljavosti...? — Tudi držijo? — S. K.) Menim, da je v korist zgodovinske resnice, da Rupnika prikažemo takega, kot je resnično bil.' (V pismu 10. dec. 1976:) 'Tista trditev o 'trojki', ki je vodila Rupnika, drži kakor sem jo slišal v mesecih življenja v taborišču.'...

K temu „prièrevanju“, ki se niti z besedico ne nanaša na življenjepisa škofa dr. Gregorija Rožmana, ki pa bi mu tudi pred komunističnimi ljudskimi sodišči prve povojne dobe težko našli primer, ne mislim zavzeti stališča.

Predvsem me ne zanima, kaj sta o generalu Rupniku mislila in govorila Miha Krek in Jože Godina. Še manj bo ob primerjavi neovrgljivih dejstev o generalu Leonu Rupniku in Mihi Kreku to zanimalo bodočega zgodovinarja, pred čigar sodbo bo prav Miha Krek deloma tudi zaradi teh besed (če so seveda resnične?!) slabo odrezal.

Toda Jože Godina se sklicuje na nekega „mladega duhovnika“, ki je z generalom Rupnikom nekaj časa delil usodo v angleškem taborišču.

V tej zvezi predvsem ne morem razumeti, zakaj naj bi bila še po več kot 30 letih upravičena anonimnost — predvsem za tako težke

obdolžitve. Povrhu je Jože Godina dokazal tolikšno nadarjenost za konspirativnost, da se sedaj tudi ne čudim več premnogim žrtvam takšne „konspiracije“ med vojno... Čim namreč Jože Godina izusti, da je bil tisti „mladi duhovnik“ z Rupnikom v angleškem taborišču, že ni več anonimen. Edini mladi duhovnik, ki je bil z gen. Leonom Rupnikom v taborišču v Cesennatico, je namreč bil rev. Jože Jurak. Ker je to bilo že obelodanjeno tudi v domovini in vedo za to tudi drugi Slovenci, ki so takrat delili usodo z gen. Rupnikom, se torej tudi jaz prav nič ne pregrešujem proti Kolaričevi in Godinovi „konspirativnosti“... Potrebno pa je bilo rev. Jožeta Juraka omeniti zaradi pravične ocene gornjega Godinovega graživa, ki ga je pač samo dr. Jakob Kolarič OM znal uporabiti za življenjepis škofa dr. Gregorija Rožmana. —

Ker sem bil leta 1966 izvoljen za tiskovnega referenta Tabora SPB v Argentini, mi je zaradi dostopa do arhiva prišlo do rok tudi pismo, ki ga je dne 27. XI. 1964 lastnoročno pisal iz Gorice rev. Jože Jurak takratnemu upravniku glasila „Tabor“, sedaj že pokojnemu soborcu Jožetu Jenku. V tistem pismu, ki je še ohranjeno, rev. Jože Jurak med ostalim dobesedno pravi:

„G. Smersu me je že naprosil v imenu ‚Vestnika‘, da bi napisal o generalu Rupniku spomine na čas, ko sva bila v Italiji pet tednov skupaj v ujetniškem taborišču v Cesennaticu pri Rimini in sva nato skupaj odšla kot prosta človeka v Fermo. Vendar me ne mika pisati, ker bi moral pisati tako, kot ljudem okrog Sv. Slovenije ne bi bilo všeč. Stojim na stališču, da je treba gen. Rupniku vrniti dobro ime, saj je on edini žrtvoval svoje dobro ime, naši politiki so pa za njegovim hrbtom varno vedrili in čakali, da jim Angleži oblast izročijo. (...) Kakor pišete o Rupniku, mi je všeč. (...)“

Spričo tega pač ni moja naloga, ampak bo moral dr. Jakob Kolarič CM zaradi hudih žaljivk pokojnega prvaka slovenskih mučencev raziskati in pojasniti, kdo, kdaj in zakaj je lagal — in čemu te žaljivke, ki jih je brez vsakršne zveze vpletel v življenjepis škofa dr. Gregorija Rožmana. Kako namreč dr. Jakob Kolarič CM s temi žaljivkami podpre očitek, ki ga na str. 776 naslavlja na dr. Metoda Mikuža? Tam pravi:

„...bi Mikužu bilo ljubše, da bi v vladno palačo takrat prišel nemški nacist, ne pa človek slovenske krvi. Če je izdajalec tisti, ki svojo domovino izroči oblasti tujca, okupatorja, kdo je potem bolj pokazal izdajalske namene, ali škof Rožman, kateremu dr. Mikuž očita, da je pomagal spraviti v vladno palačo Slovenca, ali dr. Mikuž, ki bi na tem mestu rajši videl nacista, smrtnega sovražnika slovenskega naroda?“

Гориса, 27. XI. 1964.

Spitolvani q. Jenko?

"Ako sem že dve uri proč od bogovine, ni
 ne morem ustvariti slike, kako je prišlo do
 nekega v problem. vstati. Slike me s tem se
 na objektivno informiral, da bi bil zelo vesel,
 da bi bil s tem močnem sporn na jarnem
 in mi sem obšel da se giba okrog "tuba"
 "tuba" drug, ki se bolj od levega proč stoji okrog
 "mikroba" pa "cerkoni" druge. Kol rečeno, je
 si se mojem mogoč ustvariti, one slike: "mi"
 "ti" da prvi, ki se navpično stika s menoj.
 Drug glosa mi je daru močnej videti in sliki,
 navede naše ljudi zanimalo.

19. Smerom me je že napeljal v smerem
"testnika", da bi napisal v jemanju Rypniku
opombe na čis, ki ovi hla v Halijski pet letni
skupaj v njegovskem tabornem v Celovcu
pri izminjanju in ora nabi skupaj odla...kot
prosta študija v temu tendar me ne...mika
pisah, ker bi moral pisati tako, kot ljudem
krog Sv. Sl. cenije ne bi bilo všeč. Hlajam
na slabim, da je treba jen. Rypniku viniti
dohu me, saj je on edini pihal svoje doho
ime, naši politiki ipa za njegovim hbitim
varno vedeti in čakali, da jim anglaži oblat
vproje.

Kisal bi torej že v "Liber" a me moli, da naj duhovniški svetob. dr. Ruzman urejajo »teotnik«. Kar, naj grom pravi invern "Sua di se mi gdi, da so duhovniški v bogoslovni mi na strani, teotnika." Ne bi bil rad eden jaz, v duhovniških svetob. nek. vrst, pokrijo.

Odlomek iz rokopisnega pisma rev. Jožeta Juraka pok. Jožetu Jenku
z dne 27. nov. 1964.

Na str. 296 osnovnega teksta pa dr. Jakob Kolarič CM naravnost pribije:

„Zato je...poročilo o prizadevanju, da pride *primerna* (!! S. K.) oseba na čelo Ljubljanske pokrajine, škofu Rožmanu *samo v čast*,“ (!! S. K.)

Dr. Jakob Kolarič CM ni uvidel, kakšno „uslugo“ je naredil škofu dr. Gregoriju Rožmanu, če mu je bilo celo v čast, da je kot **primerno**

osebo za šefa slovenske uprave priporočil človeka, ki naj bi bil še v očigled izročitve komunistični justici — Hitlerjev vazal??? — —

Glede tistih treh oseb, ki naj bi „vodile“ generala Leona Rupnika in katerih imena so prav tako „konspirativno“ ohranjena v Kolaričevem gradivu, samo tole:

Po vsem, kar je bilo o „majhnem krogu mladih, ambicioznih ljudi“ iz takoiimenovanega „otroškega vrtca“ (Kako duhovito, kajne?!) okrog generala Leona Rupnika že napisanega, bi med njimi utegnil imenovati tudi sebe. To bi pa bilo le preveč ambiciozno in domišljavo, kali? Tistim trem bi namreč bilo potreba postaviti spomenik — za zgled sedanji in bodoči mladini; saj so mednarodno poznanega in priznanega stratega, taktika in sploh vojaškega strokovnjaka, divizijskega generala Leona Rupnika znali voditi tako, da so se spričo strahotno tragične polomije hudo resnih in izkušenih zrelih politikov v Vetrinju vsi njegovi ukrepi in tudi preprečeni načrti izkazali kot zgodovinsko pravilni; da idejnih osnov njegovega pohoda skozi najtežjo dobo slovenske zgodovine ne omenjam. Saj se pod tem ali onim imenom tudi danes neizbežno pojavljajo v presnavljanju sveta in bodo z vsakim dnem bodočnosti le še bolj temeljito vplivale ne samo na slovenske, temveč na dolge rodove svobodoljubnega človeštva sploh. — —

Višek vseh viškov pa je dr. Jakob Kolarič CM prekosil na str. 396 svoje knjige. Tam stoji:

„Dva dni po veliki noči se je škof Rožman ‚gospodu komandantu slovenske narodne vojske‘ zahvalil za velikonočna voščila: Lj., 3. IV. 1945. ‚Gospod komendant! Za velikonočna voščila se Vam in Vašim najlepše zahvaljujem. Optimistična so Vaša voščila, zato tem lepša in ljubša. Zadnji kos poti k cilju bo brez dvoma še zelo strm in nevaren, zato pa naj Bog da svojo posebno pomoč. Sv. Duh naj Vas razsvetljuje, da hoste v pravem momentu dali prava povelja. Gregorij Rožman.‘ — Komandantovo voščilo je izražalo veselo upanje na zmago. A škof Rožman je gledal drugače. (...) Zato piše komandantu, da bo zadnji kos poti k cilju ‚brez dvoma še zelo strm in nevaren‘. Ne piše mu o križu na Kalvariji, kakor je na veliko soboto govoril duhovnikom; vojak, ki se je zanašal na orožje, ki bo šele poseglo v boj, bi niti ne razumel besede o križu, posebno če njegova vera v Križ ni bila dovolj trdna.“

Tu je zavestno uporabil falzifikat očitno samo zato, da je v svojem komentarju poleg nerealnega gledanja na vojaški položaj, pričakovanja nemškega „čudežnega“ orožja in drugih namigavanj pokojnemu generalu

Leonu Rupniku lahko očital celo to, da „njegova vera v Križ ni bila dovolj trdna“...

Ko sem to prvič prebral, sem mislil, da se sploh ne nanaša na generala Rupnika, ki takrat sploh ni bil nikakšen „gospod komendant“, ampak na poveljnika domobranskega organizacijskega štaba polk. Franca Krenerja, in torej ni falzifikat... —

Toda v opombi 330 na str. 811 dr. Jakob Kolarič CM pojasni:

„Zahvalno pismo škofa Rožmana komandantu Rupniku, je avtorju te knjige 15. nov. 1971 poslal prof. Janez Sever iz Clevelanda. Zanj pa ga je 2. 3. 1960 iz izvirnika pretipkal Anton Žakelj, ki na koncu besedila pravi: ‚Gornje pismo je bilo med korespondenco pok. generala Rupnika in ga je rešil pred požigom moj brat, ko je bilo nevarno, da pride partizanom v roke.‘ Anton Žakelj pravilno sodi, ko pravi, da se mu škofovo pismo ‚zdi značilno za vseskozi realno mišljenje pok. škofa.‘“

Med kakšno korespondenco pok. generala Rupnika, za pet ran Kriščevih, so mogli najti to škofovo zahvalo? Kje? Kdaj? Ob kakšni priliki? V Ljubljani? V begunstvu, kjer gen. Rupnik ni nikdar nosil s seboj nikakšne korespondence? Pred kakšnim požigom so ga rešili, ko pa je izvirnik še danes na varnem in se glasi:

Ljubljana, dne 31. marca 1945.

EKSCELENCA,
GOSPOD PREZIDENT!

Dovolite mi, da Vam ob priliki velikonočnih praznikov izrazim iskrena voščila. Naj Vas Vsemogočnj ohrani in varuje s svojim posebnim varstvom in Vas navdihuje s svojo modrostjo, da boste v odločilnih trenutkih dali svojemu narodu prava povelja.

Dr. Gregorij Rožman
škof ljubljanski

To je seveda čisto kaj drugega kot v knjigi uporabljeno skrpucalo falzifikata.

Izvirno voščilo pa je general Leon Rupnik imel v rokah samo, ko ga je na velikonočno nedeljo dne 1. 4. 1945 zjutraj prejel iz rok sla in ga prebral, potem pa je šlo preko osebnega tajništva v arhiv in z arhivom na varno, ne da bi ga gen. Rupnik sploh še kedaj pozneje videl, kaj šele imel med nekakšno korespondenco.

Citat dr. Jakoba Kolariča CM je že od samega datuma naprej enostaven in povrhu še sila neroden, naravnost rovtarski falzifikat, s

Ljubljana dne 31.marca 1945.

EKSCELENCA,
GOSPOD PREZIDENT!

Dovolite mi, da Vam ob priliki velikonočnih praznikov izrazim iskrena voščila. Naj Vas Vsemogočni ohrani in varuje s svojim posebnim varstvom in Vas navdihuje s svojo modrostjo, da boste v odločilnih trenutkih dali svojemu narodu prava reševja.

Z izrazi globokega spoštovanja

Gregorij Rožman

škof ljubljanski.

Ekscelenca
gospod general
Leo Rupnik,
prezident ljubljanske pokrajine
L j u b l j a n a

Izvirnik velikonočnega voščila škofa dr. Gregorija Rožmana prezidentu generalu Leonu Rupniku z dne 31. marca 1945.

katerim so ponarejevalci pok. škofu Gregoriju Rožmanu naredili strahotno kilavo uslugo.

Najbrž samo z namenom, da bi škofa čim bolj distancirali od „Hitlerjevega vazala“, ki ga je kljub temu priporočil kot primerno osebo za prezidenta, so ponarejevalci s tem falzifikatom dr. Gregorija Rožmana prikazali kot drvarsko teslo, ki ni poznalo niti oblike, kaj šele protoko-

iarne norme organizirane družbe civiliziranih ljudi v vseh deželah sveta. Kot v vseh civiliziranih deželah, je namreč tudi ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman po splošno sprejetih protokolarnih normah želel praznike vrhovnemu predstavniku oblasti, ne pa narobe. To je razvidno že iz naziva: Ekscelenca, gospod prezident — ne pa nekakšen „gospod komandant“... —

Toda ta ponaredba ima še drug, mnogo bolj tehten pomen.

Če je namreč bilo potreba za škofov življenjepis ponarediti celo tako nevažno anekdoto, kot je velikonočna čestitka, potem naj pač bralec in zgodovinar presodita, kakšno zgodovinsko dokumentarno vrednost imajo vsa druga pričevanja okoli pokojnega prezidenta! —

Mogoče pa kdo poreče, da pri tem dr. Jakob Kolarič CM nima nikakšne krivde, ker so mu pač tudi ta falzifikat lahko podtaknili prav tako, kot še marsikaj drugega... — Toda to ne drži!

Na str. 810 namreč dr. Jakob Kolarič CM zapiše: „Avtor knjige se je na nasvet nekaterih oseb (sicer se itak ne bi, prosim... — S. K.) obrnil na dr. Stanka Kocipra z vprašanjem, ali ima kaj zabeleženega o tem, da bi se bil škof Rožman udeležil proslave Hitlerjevega rojstnega dne, pozneje pa tudi komemoracije za mrtvim Hitlerjem...“ — Kaj sem mu na to vprašanje odgovoril, je na istem mestu knjige citirano.

Toda zabeležiti hočem, da sem od dr. Jakoba Kolariča CM zares prejel dve pismi, datirani v „St. Jakob im Rosental“ 10. 9. 1975 in 14. X. 1975. Zaradi družinskih razmer sem mu na oba utegnil odgovoriti šele med službenimi počitnicami, dne 19. januarja 1976. Kljub temu, da me v svojih pismih še z besedico ni povprašal za morebitne podatke o odnosih, ki so vladali med škofom in prezidentom in za katere bi mu iz razumljivih razlogov zaradi položaja, ki sem ga takrat zavzemal, lahko oskrbel največ gradiva, sem mislil, da preko tega važnega razmerja v škofovem življenju ne bo šel. Saj sta vendar bila škof dr. Gregorij Rožman in prezident gen. Leon Rupnik najvišja in najmočnejša stebra, na katerima je slonela vsa naša medrevolucionarna usoda. Zato sem iz arhiva kar po svoji izbiri napravil xeroxove odtise šestih izvirnih dokumentov, ki pojasnjujejo njune medsebojne odnose, in mu jih poslal v prilogi z istim pismom. — Kot da bi slutil, kaj se bo zgodilo, sem prav iste dokumente predal tudi soborcem pri reviji „Tabor“, ki jih je potem v tisku priobčila na str. 132—135 junijske številke leta 1976. Kakor bralec lahko preveri, je med njimi tudi izvirnik gornjega škofovega voščila.

Dr. Jakob Kolarič OM se mi je v pismu, datiranem v Gradcu 29. I. 1976 zahvalil za poslano gradivo, ni pa ne objavil, ne v opombah citiral niti enega izmed prejetih dokumentov, čeprav je v omenjenem pismu zapisal: „Verjetno Vas bom iz poslanega pisma še mogel navajati v 3. knjigi, ko dobim stolpce iz tiskarne. Najbrž bomo objavili tudi katero izmed fotokopij, ki ste jih poslali.“

O škofovem velikonočnem voščilu generalu Rupniku pa v istem pismu pravi: „*Omenjam še, da imam še eno fotokopijo škofovega voščila generalu Rupniku za veliko noč 1945. Doma bom primerjal besedilo obeh kopij.*“

Bil sem presenečen. Od kod je lahko dobil fotokopijo mimo mene, ki sem mu jo edini lahko poslal?

Potem sem se spomnil, da je ena fotokopija tudi tega dokumenta v zgodovinskem arhivu Zveze Tabor SPB v Združenih Državah. Čeprav se mi je zdelo neverjetno, sem vendar posumil, da bi mu jo utegnil poslati kdo izmed soborcev brez moje vednosti — in sem previdno molčal...

Sedaj pa je dr. Jakob Kolarič OM v svoji knjigi o škofu, ki je povrh še izšla s cerkvenim dovoljenjem, vse to pojasnil...

Prav zato, ker je na osnovi samo bežne primerjave moje fotokopije izvirnika s tem, kar je prejel od prof. Janeza Severja, in kar naj bi Anton Žakelj samo „iz izvirnika pretipkal“ (še fotokopije tistega „izvirnika“ torej ni imel!), lahko na prvi pogled ugotovil falzifikat, je za to monstroznost prav tako odgovoren kot tisti, ki naj bi mu jo podtaknili.

Če že tehnično ni bilo več mogoče iz že lomljenih stolpcev in morebiti že tiskanih strani osnovnega teksta knjige odstraniti, kar je priobčil na str. 396, je pa še vedno imel čas, da to popravi v opombah, — in bi osebno stal čist pred bralci in pred zgodovino. Saj je vendar tudi pred in po svoji opombi 330 na str. 811, ki se nanaša na to voščilo, iz mojega istočasnega pisma še lahko citiral nekatere odlomke, ki niso tako pomembni, kot bi bil popravek tega — podtaknjenja. Sicer pa sploh ne more držati izgovor, da je moje gradivo dobil prepozno, da bi lahko vsaj v opombah to popravil. Za moje pismo s priloženim gradivom se mi je zahvalil že 29. I. 1976, na drugih mestih že pred opombo 330 pa obširno omenja gradivo, ki ga je dobil mnogo pozneje. Npr. že gori obdelano poročilo Jožeta Godine z dne 24. decembra 1976 (!!), omenjeno v opombi 192 na str. 789. —

Toda... kako je sploh moglo priti do te potvorbe? —

Če avtorji ne bodo prišli sedaj s še bolj monstrozno razlago, kot je njihov falzifikat, je možnost samo ena.

Za petnajstletnico vetrinjske tragedije (l. 1960) sem nekakšni komisijski takrat še edinega glasila protikomunističnih borcev „Vestnik“ dal tipkan izvod svojih spominov osebnega tajnika in adjutanta pokojnega prezidenta generala Leona Rupnika, ki so bili že več kot deset let javna tajnost, da so bili pripravljeni za tisk. Z resnimi zagotovili, da jih je „Vestnik“ mislil izdati, sem šel na limanice; saj vendar nikdo ne bo izdal knjige, ne da bi prej prebral izvirnik... —

No z izidom mojih spominov seveda ni bilo nič — ne bi bilo „primerno“, kot še danes po 30 letih ni! — in sem po mesecih svoj tipkan izvod dobil nazaj... — z edinim rezultatom, da je potem dr. Franc Bajlec imel

gradivo za svoje proslulo „Gradivo k Vetrinju“, ki ga je s poznanimi posledicami za odnose v naši zdomski srenji priobčal v „Vestniku“ za leto 1962.

Tako je poleg še nekaterih drugih tudi gornji falzifikat lahko samo posledica tistih limanic, na katere sem sedel...

Na str. 227 tistega tipkanega izvoda mojih spominov je namreč tudi sedeči odstavek, ki sem ga tam seveda zapisal samo na osnovi kratkih zabeležk v dnevniku in seveda tudi — po spominu, ne pa z izvirnim dokumentom pred seboj, ker je bil spravljen na varnem in nisem mogel vsak poljubni trenutek do njega:

„Dne 1. aprila 1945 je ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman v velikonočnem voščilnem pismu gen. Rupniku priznal izkaznico za vodstvo, ko je prosil Vsemogočnega, da bi generala „navdihnil s svojo modrostjo, da boste v odločilnih trenutkih *dali svojemu narodu prava povelja*“. — Verjamem, da takrat ljubljanski vladika, ki mu je bila skrb za narod iskreno pri srcu, še ni mogel vedeti za sklep, po katerem so slovenski politiki iz Narodnega Odbora ravno v njegovem škofijskem dvorcu dne 28. aprila 1945 gen. Rupniku odločno odrekli pravico do poveljevanja in s tem seveda tudi do odgovornosti, ki bi jo s svojimi povelji prevzel nase.“

Kot mnogi drugi, bi seveda tudi izvirnik tega voščila bil v celoti objavljen med dokumenti k mojim spominom.

Ker je popolnoma nemogoče, da bi kjerkoli drugje za to voščilo sploh mogli zvedeti, je torej bil citirani odstavek verjetno kar zadosten povod, da je bilo treba ves dokument ponarediti in mu povrhu dati še takšen komentar, kot si ga je privoščil dr. Jakob Kolarič CM.

Kdo bo pač spričo pričevanja — gospodov verjel nekemu Kocipru iz bivšega Rupnikovega „otroškega vrtca“, kar je v najboljšem slučaju lahko zapisal samo čisto subjektivno, in še to — samo po spominu... — Ponarejevalci kajpak niso pomislili, da bi jaz utegnil razpolagati ne samo s tem, ampak še z marsikaterim izvirnikom... — —

Po drugi strani je pa sploh sila značilno, da dr. Jakob Kolarič CM odnosom med škofom dr. Gregorijem Rožmanom in prezidentom generalom Leonom Rupnikom ne posveti besedice. Se mu ni zdelo, da bo ta vrzel pri marsikomu zbudila čudne sumnje?

Sicer smo res že kar navajeni, da tudi naši vrhunski kulturniki v zdomstvu rohnijo proti „ždanovščini“ do naših kulturnih stvaritev v domovini, kjer vendar vlada enopartijski avtoritarni režim, v lastni kulturni srenji pa jo z ozirom na nekatere celo antikulturne pojave vsaj z zakrknjenim molkom in plaščem zamolčevanja, ki so ga položili čez nekatera imena, vztrajno vzdržujejo.

Toda odnosi med glavnima opornikoma naše revolucionarne dejavnosti v dobi tuje okupacije so le prevelikega zgodovinskega pomena, da gremo preko njih in pustimo za zgodovino samo verzije in interpretacije literature, ki stoji v službi trenutnega režima v domovini.

Nikakor namreč ne more biti brez pomena, v kakšnih odnosih je škof dr. Gregorij Rožman stal s človekom, ki ga je na eni strani priporočil kot primerno osebo, na drugi strani pa ga pregovoril, da se je mesta prezidenta na račun svoje časti, miru, varnosti in dobrobiti zase in za svojo družino oprijel.

Prav za to poglavje sem dr. Jakobu Kolariču CM tudi poslal vsaj tistih šest izvrčnih dokumentov, ker mi še na misel ni prišlo, da bo tretji del škofovega življenjepisa tako obsežen in bi mu zato najbrž postregel z obilnejšim gradivom. Toda že ti dokumenti zadosti prepričljivo dokazujejo, da so bili odnosi med njima ne samo razmerje medsebojnega spoštovanja in upoštevanja, temveč celo več kot prijateljski. Samo v ilustracijo, ne pa za „vire“, s kakršnimi je sicer napolnil stotine strani svoje knjige, bi mu poleg nepozabnega doživetja, da se je npr. sam ponudil, da pred čudodelno podobo Marije Pomagaj v stranskem oltarju stolnice blagoslovi zakonsko zvezo prezidentove najmlajše hčerke z menoj ne da bi midva prej na to čast in naklonjenost sploh upala pomisliti, lahko postregel z vrsto anekdot vse do zadnjega obiska generalove vdove že v Argentini, kamor je — „ušel“, pa se je kljub bedi, v kateri smo tista prva leta živeli, počutil tako dobro, da ga je njegov spremljevalec „domobranski škof“ dr. Nace Lenček moral opozoriti na pozno uro... —

Ker pa dr. Jakob Kolarič CM kljub obljubi v pismu z dne 29. I. 1976 celo ni uporabil niti črke iz nobenega izvirnega dokumenta, bo pač tudi samo njegova krivda, če bo z ozirom na te odnose za zgodovino ostalo zapisano samo to, kar so generalu Rupniku že v begunstvu dopovedovali in je med drugimi prinesel tudi ljubljanski „Tovariš“,²⁾ česar pa pokojni general ni verjel do mučeniške smrti, namreč, da je škof dr. Gregorij Rožman bil — hinavec... —

Veliki argentinski očak Nicolás Avellaneda je za bodoče rodove svoje domovine zapustil vodilo: „Narodi, ki se oslanjajo na slavne grobove, najbolje delajo za svojo bodočnost.“

Poleg drugih hvalnic po izidu tretjega dela življenjepisa ljubljanskega škofa dr. Gregorija Rožmana, za katerega je odgovoren dr. Jakob Kolarič CM, je tudi KK (Jože Košiček) v glasilu Narodnega odbora — Svoobodni Sloveniji (Leto XXXVII (31), št. 36, Buenos Aires, 7. 9. 1978.) vzkliknil:

²⁾ — „Tovariš“, XXIX št. 41, Ljubljana 15. 10. 1973. (Glej „Tabor“ 1975, št. 4-5, str. 89).

„...so ti opisi potrebni, da zlasti mlajši rod, ki je v nevarnosti, da podleže prigovarjanju z druge strani, naj vse, kar se je takrat dogajalo, že pozabimo, kljub temu zve za dogodke, ki so bili ozadje življenjepisu.“ —

Ker mi je po branju življenjepisa škofa dr. Gregorija Rožmana, kakršnega nam je pripravil dr. Jakob Kolarič CM, v marsičem še bolj razumljivo, zakaj smo doživeli vse, kar smo v naši generaciji prestali, se ob premišljevanju nesmrtnih besed Nicolasa Avellanede samo zgrozim:

Ubogi naš mladi rod; ubogi naš narod, če se bo oslanjal na tako — majav spomenik! — —

V. L.

BLAGO SOVRAŠTVO

(Ob Djilasovi knjigi „Vojni čas“)

(Zaključek.)

Obiskovalci iz Jugoslavije vedo povedati, da se je Djilas zadnje čase zapil. Če to odgovarja resnici ali ne, ne spada v okvir razpravljanj o njegovi knjigi; bilo pa bi nekakšen logičen zaključek vseh protislovij, ki so v njej nametana. Kljub temu pa, da se bralcu nenehno vsiljuje misel, da je za Djilasovim pisanjem nek drugoten, subtilen namen, je vendar v njej dovolj snovi za trezno premišljevanje ne le o medvojnih dogodkih, temveč tudi o razvoju po njej.

Na vseh 450 straneh na primer Djilas ne navede niti enega primera neke bitke med partizani in Nemci, kjer bi partizani napadli Nemce in jim povzročili neko stvarno, če hočete strateško škodo. Seveda je v pripovedovanju dovolj streljanja in umiranja. Ne manjka tudi opisa bitke na Neretvi in Sutjeski, a to so bili boji za ljudi, za rešitev življenj, ne pa za ohromitev tujega okupatorja.

Druga značilnost, ki se ponovno in ponovno ponavlja na Djilasovih straneh, je v tem, da on sam NIKDAR ni prisoten ne pri kakšnem dokazanem ali pa vsaj nedvomnem zločinu, pa tudi ne pri kakšni „kritični“ odločitvi. Kadar filozofira, opravičuje, razlaga, govori v prvi osebi množine; vse zločine, napake in nepravilnosti pa SO zagrešili komunisti.

Pristaviti je treba tudi vprašanje, kakšno vlogo je igral prevajalec (Michael B. Petrovich). Knjiga je namreč prevedena v brezhnevno angleščino, kar seveda ne preseneča, ker jo je založila ena najbolj poznanih ameriš-

kih založb (Harcourt-Brace-Jovanovich). Kljub temu je značilno v njej toliko jezikovnih in izraznih fines, da bi jih bilo zanimivo primerjati z Djilasovo srbohrvaščino.

Podrobna primerjava tudi pokaže, da se Djilasovo pripovedovanje ne sklada s priloženim zemljevidom, na katerem so začrtana njegova potovanja. Vendar bi to bilo mogoče pripisati bodisi pomanjkljivi redakciji, ali pa risarjevi napaki.

Na strani 202 piše Djilas, da mu je jeseni 1942 zaradi večnega dežja preostajalo časa, da je — upoštevajoč pisanje sovjetskega pisatelja Ilije Ehrenburga — napisal daljši članek z naslovom „Blago sovraštvo“. Ta paradoksní naslov je pravtako primeren za Djilasove poglede na sovraštvo, ki ga je obdajalo, kakor tudi za vsako podrobnejšo analizo njegovega pisanja. „V tem članku,“ pravi, „sem hotel nakazati neko novo pot. Sovraštvo sem obravnaval kot blag, plemenit nagib proti fašizmu. Zato je izražal bolj bivanjske kot pa ideološke konflikte.“

Djilas se ves čas zaveda šibkosti argumentov, ki jih navaja za uvedbo in izvedbo komunistične revolucije v Jugoslaviji; je pa toliko pošten, da tega ne zamlčuje, temveč le skuša obrazložiti in utrditi.

Ko so se v Črni gori ločevali duhovi in sta bili obe odporniški gibanji še v medsebojnih stikih, se je na nekem sestanku komunistom postavil po robu sodnik Ljubo Minić. Djilas ga opisuje kot tipičnega črnogorskega demagoga, polnega napihnjenega patosa, toda, ko je spregovoril na tem sestanku, pravi Djilas, ni uporabil legalističnih argumentov, da je država kapitulirala in da je zato vsak upor protizakonit. „Odperto je napadel nas (!) komuniste (str. 45), češ da iz svojih sebičnih namenov izpostavljamó ljudstvo uničenju. ‚Kje ste bili, predno je šla Rusija v vojno,‘ je rohnél. ‚Vi nosite vso odgovornost (za represalije), vi in ne ubogo ljudstvo!‘“

„Njegovi argumenti,“ nadaljuje Djilas, „me niso zmedli: znano je bilo, da so bili komunisti proti sodelovanju s fašističnimi silami in za obrambo domovine. In ko sta Nemčija in Italija napadli Jugoslavijo, smo mi komunisti nudili najostrejši odpor. Nadaljevali smo vojno, ki je bila izgubljena po nepotrebnem in bi ne bila izgubljena, če bi tisti na oblasti ne bili razdeljeni in demoralizirani, in če ne bi peta kolona neovirano delovala. Mi komunisti smo se borili — ne zase, temveč za ves narod. Nismo postavljali vprašanja, čigava bo oblast, le da smo odločni v boju proti fašizmu. Kar pa se tiče Rusije, smo mi komunisti v njej v resnici videli vodnico in upanje tako kot naši predniki.“

Molče gre torej preko nenapadalnega pakta med Hitlerjem in Stalinom. Pri tem se mora človek vprašati, kakšno neverjetno srečo so imeli jugoslovanski komunisti, da sta si napad na Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo sledila tako hitro, da je zgodovina praktično spregledala sedem kritičnih tednov... —

Proti koncu vojne je postajala partizanska odvisnost od britanskega

orožja vse bolj očitna, čeravno je istočasno v neki paraleli raslo partizansko nezaupanje do Britancev. Znan je spor, ki je nastal (Djilas ga omenja na str. 389), ko je Tito z Visa na skrivaj, brez britanske vednosti odletel v Moskvo. Djilas pravi, da ga je Stalin opozoril, ko je bil on pri njem, na možnost, da bi Britanci sestrelili Titovo letalo; tako kot naj bi sestrelili letalo poljskega predsednika Sikorskega.

Za razvoj teh odnosov, pa v resnici tudi za uspešen zaključek „narodno-osvobodilne vojne“ pripisuje Djilas precej zaslug „realistični“ politiki britanske vlade, pri kateri je igral — v pogledu Jugoslavije — „značilno, če ne odločilno vlogo, brigadir McLean“. (Str. 348)

Tu se Djilas dotakne tudi teorije ki jo je nekdo iznesel v zahodnem svetu, da je namreč Mc Lean tudi pripravil pot kasnejšemu prelomu med Sovjetsko zvezo in Jugoslavijo. Djilas to zanikuje (str. 349): „Hipoteza, da je (Tito) z Britanci skuhal svojo kasnejšo ločitev od Sovjetske zveze, kar naj bi Britanci plačali s tem, da so se odrekli kralju in Mihajloviću, ne odgovarja resničnemu položaju.“ Djilas se nato nekoliko zavaruje, če je le morda kaj resnice na tem, rekoč, da se člani Centralnega komiteja niso niti preveč menili za razgovore, ki jih je imel „stari“ z Britanci. Nato pa nadaljuje: „Ne morem si misliti, da bi kdorkoli v Angliji ali Ameriki — tudi Churchill ne — bil tako daljnoviden, da bi predvideval sovjetsko-jugoslovanski spor leta 1948. Vse, kar je Zahod mogel pričakovati, je bilo formiranje vzhodno-evropskih držav, ki bodo več ali manj odvisne od Sovjetske zveze. In celo mi, ki nam je ideologija priporočala združenje s Sovjetsko zvezo, smo smatrali, da bodo ti odnosi prostovoljni in postopni.“

Nekaj časa je Centralni komite tudi na Churchillovega sina Randolpha gledal z nekim „spoštovanjem“. „Bili smo počaščeni,“ pravi Djilas (str. 369), „čeprav se nam je seveda takoj zazdelo, da je Randolph morda ‚siva eminenca‘ britanske misije. Toda on sam nas je s svojim vedenjem (!) prepričal, da je brezpomembna figura, in da ga je oče poslal k nam iz nekega spoznanja, da je treba nekaj ‚riskirati‘ in pa, da bi dal sinu nekaj ugleda. Randolph je res kmalu navdušil naše komandante in komisarje s svojo duhovitostjo, toda s pijačo, ki se ji je vdajal, in s splošnim nezanimanjem je pokazal, da ni podedoval ne politične imaginarnosti, ne dinamizma svojega imena.“

Ob Churchillovem imenu in njegovi „realistični politiki“ pa je Djilas zapisal tudi ostre besede na račun starih jugoslovanskih politikov, čeprav se pravzaprav omejuje na srbske. „Izgovori in opravičevanja nekaterih srbskih nacionalistov, da jih je Churchill izdal, so nespametni in nevredni. Ali naj bi on nadaljeval vojno, ki so jo že davno izgubili zaradi lastne sebičnosti in absurdnosti? V politiki ni nihče odgovoren za poraze nekoga drugega, ali za usodo nekoga drugega.“ (Str. 401)

In ker smo že pri „realistični politiki“... — Nekoč po razkolu leta 1948 je Djilas s Kardeljem debatiral o medvojnem razvoju; pa sta se pri

tem dotaknila primerov Turčije in Švedske, se pravi dveh držav, ki sta ostali nevtralni. Djilas je bil nekako razočaran, da so „slavni“ turški vojaški zamudili priliko „prelivati kri za ideale“ in da je Švedska Nemčiji pošiljala jeklo, ki je morilo po Balkanu. Toda Kardelj je bil mnenja, da je bila ta politika pametna in je dodal: „Tudi politika stare Jugoslavije, da bi ostala izven vojne, ne bi bila slaba, če ne bi stala za njo šibkost in fašizem...“

Djilasov „Vojni čas“ je nepogrešljiv v vsakem resnem arhivu o vojni in revoluciji v Jugoslaviji. Založniška opomba na ovitku, pravi, da izraža Djilasovo delo „mladostno navdušenje, revolucionarno predanost in človeško negotovost.“ Toda na strani 384 je Djilas ponovil njemu samemu: „ne ravno tujo misel,“ ki jo je izrekel sovjetski general Korotajev: „Ko bo komunizem zmagoval po vsem svetu, takrat se bodo vojne bile s skrajno zagnizenostjo.“ — Djilasov „Vojni čas“ je najboljši primer take „skrajne zagrizenosti“ na relativno majhnem prostoru. — —

F. G.

Človečanske pravice v Jugoslaviji

Kot znano, se je letos spomladi v Beogradu vršila konferenca 35 držav, katere namen je bil, pregledati in ugotoviti, kako in v koliko se izpolnjujejo Helsinški dogovori o človečanskih pravicah. Te konference so se poleg uradne ameriške delegacije, katero je vodil ambasador Arthur Goldberg, udeležili še trije Amerikanci ukrajinskega porekla. Eden od njih, Boris Antonovych, je poslanec države Illinois.

Ti trije so v Beograd prinesli prošnjo, podpisano od 1800 oseb, v kateri so zahtevali, da se spoštujejo človečanske pravice Ukrajincev, katere so sovjetske oblasti zaprle. To prošnjo so predložili glavnemu ameriškemu zastopniku, da bi jo ta predložil zborovalcem. Po zaključku zasedanja so omenjeni trije Amerikanci ukrajinskega porekla napovedali tiskovno konferenco z namenom, da javno povedo, da so prišli v Beograd, da pokažejo, kako malo se spoštujejo človečanske pravice v Sovjetski zvezi. Jugoslovanske oblasti so konferenco prepovedale. Policija je vdrla v sobo poslanca Antonovycha, ko se je ta ravno tuširal in mu prepovedali imeti tiskovno konferenco. Kljub temu so skušali konferenco imeti, toda policija jih je razgnala in začasno aretirala ter končno izgnala iz Jugoslavije. Policija se je obnašala zelo odurno, tako pravi poročilo; prišli so z brzostrelkami in pripravljeni, da omenjene tri pretepejo.

Poslanec Antonovych je odletel v Švico in se tam pritožil nad divjaškim obnašanjem jugoslovanske policije. O tem dogodku je obširno pisalo čikaško časopisje in prikazalo, da Jugoslavija ne spoštuje svobode govora in se

presneto malo meni za dogovore v Helsinkih. Ob času zasedanja v Beogradu je tja prišlo več skupin intervenirati za človečanske pravice in večina teh grup je bilo nasilno izgnanih iz dežele.

Tisti, ki govori ali misli, da je jugoslovanski komunizem drugačen, milejši od ostalih komunističnih režimov, je ali skregan s pametjo, ali pa ni nikoli docela spoznal pravega bistva komunizma. Komunizem je zlo; zlo pa ne more biti nikoli dobro. Res pa je to, da je jugoslovanski komunizem zelo prožen, kajti Jugoslavija meji na svobodni svet in zato mora kazati tako lice, ki bo Zapad primerno uspravalo. Zato ni čuda, da so jugoslovanske meje odprte tujcem, da radi vidijo, da tja prihajajo na obisk bivši begunci, kajti vse to koristi njihovemu režimu in propagandi.

Naj ne bo nobenega dvoma, da so ravno masovni obiski bivših beguncev — protikomunistov dali jugoslovanskim oblastnikom adut v roke, s katerim manipulirajo do skrajnosti. V svet pošiljajo svoje emisarje „kulturnike“, ki med emigracijo trosijo razdor, sejejo ljuliko, propagirajo svoja gesla in načrte ne da bi se jim bilo treba bati, kdo jih bo zavrnil ali jim metal polena pod noge. Kako tudi, saj dobro vedo, da vsi tisti „begunci“, ki stalno proti njihovemu početju v emigraciji, — da se jim ne zamerijo.

romajo v domovino, in tisti, ki nameravajo tja, ne bodo črhnil besedice. Zavedati pa se je treba tega, da komunisti delujejo in niso nikdar prenehali delovati za dosego svojega cilja, ki je enostaven — zaslužjenje sveta. Ako bo svobodni svet in zlasti tisti, ki so komunizem občutili na svoji lastni koži, molčal pred vsem početjem komunistov, potem se zelo lahko zgodi, da bo svobodni svet propadel — padel v suženstvo internacionalnega barbarstva. Če se komunisti tako vneto bore za dosego svojih ciljev, ki so zaslužjenje, zakaj bi se potem svobodni človek ne boril z isto in še večjo silo za ideale, ki nudijo človeku dostojanstvo, tisto dostojanstvo, ki ga je človeku določil STVARNIK, ko ga je ustvaril po svoji podobi.

Da, zgornji primer jasno in glasno ter ponovno pove, da v Titoslaviji ni svobode, da tam človek in človeško dostojanstvo ne pomeni nič, da tam ni svobode govora, tiska ali veroizpovedi; kako tudi, saj tam vlada brezbožni komunizem!

Zahvala

Odbor zavetišča Dr. Gregorija Rožmana se prisrčno zahvaljuje vsem, ki so pripomogli k lepo uspeli prireditvi v nedeljo 27. avgusta t. l., ob priliki 3. obletnice blagoslovitve.

Posebna zahvala g. Kržišniku Jožetu, ki je za to priliko spet daroval „junca“; zahvala gospem za darovano pecivo in gospem za izvrstno njihovo kuhinjo.

Hvala vsem gostom, ki ste s svojo udeležbo podprli to potrebno ustanovo.

„Treba je delati za druge“

(Govor g. Marjana Lobode ob obletnici Zazetišča)

Kakor druga leta, je tudi letos zavetišče v Argentini slavilo obletnico blagoslovitve v nedeljo 27. avgusta 1978.

Blagoslovitev zavetišča je bila 31. avgusta 1975. Od tega časa pa do danes se je precej spremenilo. Prilličje stavbe je dokončano, kjer je prostora za 10—15 ljudi; seveda poleg obširne kuhinje, velike obednice, ambulate, pisarne in skladišnega prostora.

Kljub neugodnemu vremenu se je zbralo lepo število ljudi pri sv. maši, ki jo je daroval rev. Škerbec Jože. Ljudsko petje je spremljal na harmoniju g. Štefan Drenšek. Po končani sv. maši je imel slavnostni govor g. Marjan Loboda, ki ga zaradi pomembnosti tu objavljamo.

Za kosilo je bilo prodanih 128 kart. Tudi letos je podaril za to priliko „junca“ g. Kržišnik Jože in so kuharice pripravile okusno telečjo pečenko. G. Miklavc je podaril več kilogramov krvavic, dočim so gospe podarile pecivo.

Odbor ima sedaj že delna denarna sredstva, da se takoj začne z dokončavo prvega nadstropja. Ko bo vse končano, bo celotna stavba lahko sprejela in dala streho 30 potrebnim rojakom.

Vse rojake naprošamo, da nas še v bodoče spremljajo in podpro.

Spoštovani in dragi prijatelji!

Prav in lepo je, da se ljudje, ki enako mislijo, imajo iste ideale, se navdušujejo za iste podvige, včasih zberejo. Ob takih srečanjih se med seboj pogovorimo, zblizamo, pa tudi navdušimo za nadaljnje delo, ki nas druži. Koliko nerazumevanj, koliko nasprotovanj, koliko sumničenj bi bilo manj med nami, ko bi se večkrat med seboj pomenili. Ljudje smo različni med seboj, eni se zanimajo za eno, drugi za drugo stvar; vsi skupaj pa sestavljamo skladno celoto, ki je popolna v svoji različnosti. Končno vsi delamo za isto stvar, le na različnih področjih; v našem primeru: vsi gradimo Slovenijo v svetu, ki naj nam toliko časa nadomešča našo pravo domovino, dokler Slovenija pod Triglavom ne bo spet svobodna.

Danes se je zbrala na tem kraju skupina slovenskih ljudi, ki poleg drugega predvsem posveča svoje misli in moči tej ustanovi, ki je Slovensko zavetišče dr. Gregorija Rožmana.

Res, v naši skupnosti je mnogo potreb, mnogo dela: versko, kulturno, politično, športno in še kaj. Vendar je pri vsem tem pestrem delu in življenju bila med nami velika vrzel: kraj počitka za naše ostarele in one.

mogle; in to vrzel je izpolnilo Slovensko zavetišče dr. Gregorija Rožmana. Ko smo imeli že cvetoče verske, kulturne, politične, mladinske, veteranske organizacije, je prav med bivšimi borci vzknila ideja slovenskega zavetišča. Zbrala se je majhna, pa občudovanja vredna skupinica ljudi, ki se je z vztrajnostjo in navdušenjem posvetila predvsem uresničitvi te ustanove, ki je danes že v polnem razmahu in že lepo izvršuje svoje poslanstvo.

Ni dvoma, da bi ustanova nikdar ne zaživela, še manj se razvila do današnjega obsega, če bi ne bilo tega jedra, te skupine, ki je nosila vso težo dela. Kot pri vsaki ustanovi, so tudi pri zavetišču bili ti ljudje isti, ki so vso stvar peljali do današnjega uspeha.

Čestitam vam k vaši vztrajnosti, s katero ste vzbudili zanimanje tudi pri številnih drugih rojaki, da je slovensko zavetišče danes resničnost. Vaše delo zasluži vse priznanje in podporo. Vi ste si izbrali to zelo potrebno ustanovo, brez katere bi v naši skupnosti manjkalo nekaj bistvenega. Izbrali ste si pa človeško gledano najtežje delo. Uspehi tega vašega dela se ne bodo dali meriti po zunanjih učinkih. Sadovi tega dela bodo večinoma ostali skriti, neznani; morda bo to le hvaležen pogled starčka, ki bo po vaši zaslugi prišel do nekaj lepih dni na starost. Morda bo to stisk roke človeka, ki se bo poslavljajal od tega sveta z občutkom, da mu je nekdo posvetil nekaj ljubezni in mu izkazal nesebično dobroto. Kot kristjani pa ne smemo pozabiti Kristusovih besed: Kar ste storili kateremu teh najmanjših, ste meni storili.

Obletnica slovenskega zavetišča pa je tudi priložnost, da pregledamo naše delo, če gre po poti, ki smo si jo začrtali ob začetkih ustanove. Za vsako organizacijo, posebno pa še za naše emigrantske ustanove je to zelo važno. Tudi za Slovensko zavetišče dr. Gregorija Rožmana. Tudi ta ustanova je nastala iz iste ideje, iz katere so zrastle vse ostale naše organizacije: volja do pristnega svobodnega slovenskega življenja, kate-rega v naši rodni domovini duši diktatura komunistične partije.

Čeprav se včasih tu in tam zdi, da se hočejo začetki našega zdomstva nekako zamegliti, moramo nenehno — sami sebi in zlasti naši mladini — poživljati spomin na zgodovinska dejstva, da smo mi zunaj rodne domovine, kjer smo si ustanovili številne ustanove in organizacije, zaradi komunistične diktature v Sloveniji in da imamo dolžnost do naših mrtvih bratov, ki bo za nami prešla na naše potomce — vse dokler Slovenija ne bo spet svobodna.

Zgodovinsko dejstvo je tudi, da je slovensko zavetišče nastalo iz ideje preživelih protikomunističnih borcev, da preskrbe domačo streho in zavetje onemoglim slovenskim rojakom in med njimi najprej svojim soborcem, ki še vedno trpe zaradi telesnih ali duševnih ran, zadobljenih v borbi proti komunizmu. Ideja, ki se je porodila iz vojaškega tovarištva, je ena najlepših, kar se jih je pojavilo med nami. Vaša vojaška čast in čast vse naše emigracije terja, da zavetišče ostane zvesto temu svojemu namenu še v naprej.

Še drugo značilnost ima to naše zavetišče: slovensko je. Košček slovenske domačnosti naj nudi rojaku, ki bo iskal zavetje v njem. Tiste ljubeznive slovenske domačnosti, katere ni mogoče dobiti za noben denar nikjer drugje kot le med svojimi ljudmi. Nobena plačana oskrba v domovih za stare ljudi ne more nadomestiti ljubezni. V našem zavetišču naj te ljubezni do trpečih bratov nikoli ne manjka!

Ob tej obletnici blagoslovitve si obnovimo vsi: tisti, ki nosite vso težo tega dela, in tisti, ki vaše delo z razumevanjem spremljajo tale dejstva: Zavetišče je zadeva pravičnosti in časti vse naše skupnosti in izpolnjuje nadvse važno funkcijo med nami. Skrbimo, da bo še vnaprej ostalo zvesto namenu, za katerega je bilo ustanovljeno: nuditi domačnost in ljubeznivo oskrbo ostarelim ali onemoglim slovenskim rojakom, zlasti tistim, ki so svoje zdravje žrtvovali na oltar slovenske domovine v boju proti brezbožnemu komunizmu. Vam pa, ki nosite vso težo pri delu, da to zavetišče dosega svoj vzvišeni namen, pa naj povem prelepe besede, ki jih je napisal č. g. Franc Sodja v svoji knjigi „Glejte, že sonce zahaja“. Takole pravi: Nisi živel zastoj, če si znal vsaj enemu človeku prižgati luč v temi, enemu obupancu pokazati sončno stran življenja, pomagati, da je postal boljši in srečnejši. Življenje je lepo. Treba je delati za druge. To je najboljši način, da pokažemo Bogu, da ga razumemo.

IZ DRUŠTEV

Tabor Zveza DSPB

Spominske svečanosti so za nami. Iz poročil posameznih društev je razvidno, da smo se dostojno poklonili spominu naših nepozabnih junakov, ki so dali vse, kar so imeli, za Boga — Narod — Domovino. Živimo v razburkani dobi, ko komunisti perfidno in načrtno razpredajo mreže širom svobodnega sveta. Oni niso niti za las odnehali, pač pa z vso silo delujejo za doseg svojega cilja — nadvlada sveta po komunizmu. Posebno intenzivna je aktivnost naših komunistov med emigracijo. Ta aktivnost je posebno občutljiva v slovenskih naselebinah. Povsod, kjer živijo naši ljudje, se čuti komunistična dejavnost. V nekaterih krajih smo prišli že tako daleč, da se naši ljudje v svobodnem svetu boje razobešati čisto in pravo slovensko zastavo, ker komunisti in njih sopotniki hočejo partijsko zastavo s petokrako. Iz vsega tega sledi dve nujni zaključki: — Prvič, mi smo postali prepopustljivi in se bojimo zamere onih, ki so krivi, da je slovenski narod skoro izkervavel. Drugo, postali smo mlačni in nimamo več volje do borbe, katero so nam naši padli prepustili. — Komunisti vse to dobro vedo in doznajajo in zato ni čuda, da vedno pogumneje dvigajo glave. Naša mlačnost in nedejavnost je voda na komunistični mlin — prav tisto, kar oni

žele. Pri tem je treba omeniti tudi tako imenovane „kulturnike“, ki pod pokroviteljstvom Izseljeniške matice prihajajo med nas in nam prinašajo „slovensko kulturo“. Pravi namen pa je seveda popolnoma drugi. Tudi tu nismo dosedaj znali načrtno in skupno reagirati prav zaradi naše mlačnosti in pa tudi zato, ker mnogi emigrantje danes računajo na obisk domovine; mnogi celo hodijo domov kot na romanje, zato se nočejo zameriti komunističnim oblastnikom in zato nimajo ne volje ne možnosti, da bi se javno izrazili proti propagandi rdečih „kulturnikov“.

Bratje, ne tako, ako nočemo, da bodo naši otroci utonili v suženstvu internacionalnega barbarstva. Čas je, da stopimo kot eden odločno na plan in da enoglasno povemo, da poznamo njihove nakane in da nimamo prav nobenega smisla za laži-kulturo. Mi ljubimo naš narod in našo domovino, toda nimamo nobenega smisla za tiste, ki so to našo domovino zaslužnili. Bratje, strnimo naše vrste, pridimo skupaj na našem naslednjem občnem zboru in jasno in glasno povejmo kako mislimo.

BOG — NAROD — DOMOVINA!

Ivan Palčič

Za gl. odbor

Naše čestitke

Na mednarodni razstavi dobaviteljev lesa, pohištva in drugih lesnih izdelkov, ki se je vršila od 23. do 27. avgusta 1978 v „Centro Municipal de Exposiciones“ v Buenos Airesu, je imel razstavljene svoje lesoreze kipov naš prijatelj — soborec Jože Žerovnik.

Njegovi strokovno izdelani lesorezi so vzbudili med obiskovalci razstave pozornost in pohvalo. Tudi mi se s svojimi čestitkami pridružujemo njegovemu uspehu in želimo našemu slovenskemu umetniku še veliko uspehov.

Poizvedbe:

Sestra Rezka — živeča v domovini, želi zvedeti za naslov svojega brata **Tomažin Vinkota**, ki živi v Argentini in se je rodil v Dolenji vasi, pošta Raka pri Krškem.

Vinko je bil v nemški vojski in je bil poročen z Poljakinjo ter je emigriral v Argentino, pa je že pred več leti pretrgal zvezo z domačimi.

.....

Sestra Marija — živeča v Avstraliji, hoče zvedeti za usodo svojega brata **Potecin Antona** (po domače štancar), ki se je rodil leta 1927 v Starem trgu pri Ložu.

Omenjeni je bil domobranec v Rupnikovem bataljonu, bil vrnjen v Teharje — a se je „srečno rešil“. „Mojo pokojno mamo so hodili zasliševati do l. 1972. in so hoteli zvedeti, če ve, kje je njen sin.“

.....

Kdorkoli bi kaj vedel o Vinku Tomažinu ali Antonu Potecinu, naj to sporoči na uredništvo Tabora v Argentini.

Slovenska mlada vojska vstaja

Slovenska mlada vojska vstaja,
ko bratov meč mori,
in tvorna moč se v njej poraja,
da znova dom gradi.
Mi nismo grobokopi, z umori, ognjem ropi!
Graditelji smo mi usod — za nov slovenski rod.

Slovenska mlada vojska dviga
trobojnico za boj,
slovenska barva borce vžiga;
končajmo že razdor!
Pozorno smo na straži, za naš zaklad najdražji,
za red na temelju Boga, za blagor naroda.

Da sveta nam je domačija,
z levice priča grb,
a desna naša pest razbija
vam kladivo in srp.

Slovenski domobranec ljubezni je poslanec,
a rabljem — maščevalec strog. — Vsi: Zdravo !Z nami Bog!

Domobranci, v boj za sveto stvar!

Domobranci, v boj za sveto stvar!
Zavihral nad nami je vihar,
domovina vabi nas,
domovina kliče nas
v boj za sveto stvar.

Nam sovražnik ruši hišo, dom,
nam pogubo nosi in polom;
vsak naj meč zagrabi,
domovina vabi
za dom, za sveto stvar.

Krik gre iz grobov: Maščujte nas!
Kri nedolžnih kliče v zadnjo vas!
Domovina prosi nas,
domovina kliče nas
v boj za sveto stvar!

Kadar ne nehamo poudarjati, da so edino resnično slovensko revolucijo za časa komunističnega preku ništva pod tujo okupacijo izpeljali samo slovenski domobranci, ki so iz svoje prelite krvi ustvarjali novega Slovenca, delamo to na trdnih, neizpodbitnih osnovah. Kako globoko v srcu so naši dični domobranci nosili to svoje poslanstvo, dokazujeta tudi prednji dve pesmi, ki sta se čudežno rešili iz arhiva preprostega bojevnika za Boga — Narod — Domovino. — Op. ured.

DAROVALI SO

Od 1. 8. 1978 do 31. 8. 1978:

Za zavetišče:

	v pesih
Kastelic Anton	600
Šabič Ana M.	18.800
Šabič Branko	18.800
Hribovšek Franc	600
N. N., Hurlinggam	5.000
Zupan Herman st.	10.000
Bečaj Vili	3.560
Mavrič Margarita Š.	7.600
Loboda Marjan	8.800
Rant Franc	3.800
Tomšič Branko	2.600
Malovrh Franc	8.800
Potočar Martin	10.800
Brula Janez	2.600
Miklič Stane	2.400
Rev. Škerbec Jože — cerkvena nabirka pri sv. maši ob 3 obletnici blagoslovitve zavetišča 27. 8. 1978.	20.835

V spomin na pok. sestro Kati, umrle v domovini:	
Maček Martin	10.000

V spomin na pok. Justina Pahor:	
Klarič — družina	80.000

V spomin na pok. Jožeta Mikelj:	
Tomažević Lovro	5.000

Ob 3 obletnici blagoslovitve zavetišča — 27. 8. 1978:	
Buda Stane	5.000

V spomin na pok. Ivanko Aleš:	
Zajec Franc — družina ...	10.000

V spomin na pobite domobranci	
24. čete:	
Buda Stane	5.000
V spomin na pok. Lojzeta Marolt:	
Šušteršič Janez — družina .	5.000
Janežič Janez	5.000

Invalidski sklad:	
v dolarjih	
Erpič Franc	5

Tiskovni sklad gl. Tabor:	
v dolarjih	
Prodaja vezanih letnikov Tabora	80

v pesih	
N. N., Buenos Aires	1.000
N. N., Buenos Aires	400
Steiner Mihaela	2.000
N. N., Argentina	1.000
Amon Janez	4.000

V S E B I N A

Tercer mundo — una trampa	241
Tretji svet — limanice	242
Spomin generala Leona Rupnika	242
Usodni dnevi — usodni koraki	245
Ob 35-letnici ustanovitve Slovenskega domobranstva	247
Majav spomenik (dr. S. Kociper)	253
Blago sovraštvo (V. L.)	279
Človečanske pravice v Jugoslaviji (F. G.)	282
„Treba je delati za druge“	284
Iz društev	286
Pesmi	288
Darovali so	III

